

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Metody vyšetřování sexuálních trestných činů

Plzeň, 2015

Jana Trková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Metody vyšetřování sexuálních trestných činů

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: doc. JUDr. František Vavera, Ph.D.

Katedra trestního práva.

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2015

Jana Trkovská

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svoji práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2015

.....

Jana Trková

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu diplomové práce panu doc. JUDr. Františku Vaverovi, Ph.D., a to za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a připomínky, kterými přispěl k jejímu vypracování.

Obsah

Úvod	1
1 Charakteristika sexuálních trestných činů	3
1.1 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	3
1.2 Trestný čin znásilnění	4
1.2.1 Objekt, předmět útoku a objektivní stránka	4
1.2.2 Pohlavní styk, soulož, jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží	5
1.2.3 Donucení k pohlavnímu styku násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy	6
1.2.4 Zneužití bezbrannosti	6
1.2.5 Subjektivní stránka a subjekt	7
1.2.6 Kvalifikované skutkové podstaty	8
1.3 Trestný čin pohlavního zneužití	8
1.3.1 Objekt, předmět útoku, objektivní stránka	9
1.3.2 Subjektivní stránka a subjekt	9
1.3.1. Kvalifikované skutkové podstaty	10
1.4 Statistické údaje	10
2 Obecné otázky metodiky vyšetřování	11
3 Kriminologická charakteristika sexuálních trestných činů	13
3.1 Typické způsoby páchaní sexuálních trestných činů	13
3.1.1 Sexuální trestné činy páchané mezi dospělými	14
3.1.2 Sexuální trestné činy páchané mezi mládeží	14
3.1.3 Sexuální trestné činy páchané na mládeži	15
3.2 Pachatelé sexuálních trestných činů	15
3.2.1 Nedelegantní jedinci	16
3.2.2 Deviantní jedinci	17
3.2.3 Pachatelé trestného činu znásilnění	18
3.2.4 Pachatelé trestného činu pohlavního zneužití	19
3.2.5 Preventivní opatření	20
3.2.6 Psychologické profilování pachatelů trestného činu znásilnění	21
3.3 Oběti sexuálních trestných činů	22
3.3.1 Oběť trestného činu znásilnění	22
3.3.2 Oběti trestného činu pohlavního zneužití	25

3.3.3 Důvody latence sexuálních trestných činů.....	26
3.4 Motiv činu.....	27
4 Typické stopy.....	28
4.1 Paměťové stopy.....	28
4.2 Materiální stopy	29
5 Typické vyšetřovací situace.....	31
6 Zvláštnosti předmětu vyšetřování.....	32
7 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování	34
8 Zvláštnosti počátečních úkonů	35
8.1 Výslech oznamovatele	35
8.2 Ohledání místa činu	38
8.3 Prohlídka těla oběti a pachatele	38
8.4 Pátrání po pachateli.....	39
9 Zvláštnosti vyšetřovacích verzí, plánování a organizování vyšetřování	40
10 Zvláštnosti následných úkonů.....	42
10.1 Výslech obviněného.....	42
10.2 Konfrontace.....	43
10.3 Prověřka výpovědi na místě.....	43
10.4 Rekognice	44
10.5 Vyšetřovací pokus.....	44
10.6 Rekonstrukce.....	44
10.7 Expertizy	45
11 Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a zvláštnosti kriminalistické prevence.....	48
12 Kazuistika	51
Závěr.....	56
Resumé	58
Seznam použité literatury	60
Přílohy	63

Úvod

Sexuální trestné činy patří mezi jedny z nejzávažnějších trestných činů a to kvůli následkům, které zanechávají na oběti. Fyzické následky se zahojí, ale ty psychické často nezmizí nikdy. Oběti se s nastalou situací zpravidla vyrovnávají velice špatně a potřebují odbornou pomoc. Té se ale některým vůbec nedostane, což je dáno hlavně tím, že se o dané situaci jejich okolí nedozví nebo se svěří pouze nejbližším, ale na odborníky a policii se neobráť. Pro sexuální trestné činy je typická vysoká neochota obětí tyto trestné činy oznamovat, ať už z důvodu studu, strachu nebo jiných.

Podstatou sexuálních trestných činů je ukájení pohlavního pudu v rozporu s normami sexuální morálky společnosti a samozřejmě s normami právními. Sexuální kriminalita se vyskytuje ve společnosti odjakživa, i když pohled na akceptované chování se mění. Obecně je společnost tou, která stanovuje pravidla pro hranici mezi konformním a nonkonformním chováním, nejen v oblasti sexuální.

Je nezbytné tyto trestné činy odhalovat, vyšetřovat a pachatele trestat. K tomu nám pomáhá kriminalistika, která vypracovává metody a postupy k úspěšnému vyšetřování. Jelikož trestných činů je nepřehledné množství a používání obecných metod by bylo zdlouhavé a neefektivní, část kriminalistiky se zabývá metodikou vyšetřování jednotlivých trestných činů. Pro tuto práci jsem si vybrala oblast sexuálních trestných činů a jejich vyšetřování. Ačkoliv téma předkládané práce hovoří o metodách vyšetřování, které budou hlavním obsahem, považuji za nezbytné zasadit tyto metody do širšího kontextu, proto se práce zabývá i metodikou vyšetřování sexuálních trestných činů.

Tématem této diplomové práce jsou metody vyšetřování sexuálních trestných činů. Jelikož se jedná o téma velice rozsáhlé, zaměřila jsem se v práci spíše na některé vybrané problémy trestných činů znásilnění a pohlavního zneužití. Cílem práce je podat ucelený popis metod vyšetřování sexuálních trestných činů, které jsem zasadila do širšího kontextu metodiky vyšetřování, a upozornit na jednotlivá specifika, se kterými se setkáváme při vyšetřování sexuálních trestných činů, se zaměřením na vyšetřování trestného činu znásilnění a pohlavního zneužití. Z hlediska metod práce se zejména jedná o nashromáždění dostupné literatury, především komentářové, odborných publikací a článků. Pomocí metody analýzy jsem vybrala z nashromážděné literatury pro danou práci relevantní informace,

metodou komparace jsem je porovnávala a pomocí metody syntézy spojila do podoby celistvé práce a podala tak ucelený pohled na danou problematiku.

V první kapitole práce podám právní rozbor trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, kdy se budu podrobně věnovat trestnému činu znásilnění a trestnému činu pohlavního zneužití. Druhá kapitola je obecná, ve které vysvětluji potřebu metodiky jednotlivých trestných činů a její jednotlivé složky, kterým se věnuji v jednotlivých následujících kapitolách. Jedná se o kriminalistickou charakteristiku sexuálních trestných činů, kde uvádím typické způsoby páčání této trestné činnosti, základní charakteristiku pachatelů a obětí těchto činů a motiv činu. Další kapitoly se věnují typickým stopám, typickým vyšetřovacím situacím, zvláštnostem předmětu vyšetřování, zvláštnostem podnětu k vyšetřování, zvláštnostem počátečních úkonů, tedy především výslechu oznamovatele, ohledání místa činu a prohlídce těla oběti i pachatele. Dále se zaměřuji na zvláštnosti vyšetřovacích verzí, plánování a organizace vyšetřování a zvláštnosti následných úkonů, například rekonstrukci, rekognici nebo expertizní zkoumání. Předposlední kapitola se zabývá zvláštnostmi zapojení veřejnosti do vyšetřování a kriminalistickou prevencí, tedy předcházení páčání trestné činnosti. V rámci poslední kapitoly se snažím na konkrétním případě demonstrovat postup vyšetřovatelů podle popsané metodiky.

1 Charakteristika sexuálních trestných činů

1.1 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti jsou zařazené do hlavy III. trestního zákoníku¹. Jedná se o trestné činy, kterými dochází k velmi citelnému zásahu do osobní sféry člověka, konkrétně kterými došlo k ohrožení jejich lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Hlava III. upravuje trestné činy, které vedle lidské důstojnosti chrání především svobodu rozhodování v pohlavních vztazích (trestný čin znásilnění, sexuálního nátlaku a kuplířství), dále chrání nerušený mravní a tělesný vývoj dětí, kdy by předčasným pohlavním stykem nebo jiným nevhodným jednáním mohlo dojít k narušení vývoje dětí (pohlavní zneužití, prostituce ohrožující mravní vývoj dítěte nebo zneužití dítěte k výrobě pornografie), dále se jedná o trestné činy, kde je ohrožena mravní výchova mládeže a mravopověstnost dospělých (šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií), v neposlední řadě chrání určité morální atributy zakazující pohlavní styk mezi příbuznými.²

Objektem těchto trestných činů je lidská důstojnost, konkrétně v pohlavní oblasti. Hmotným předmětem útoku mohou být jak osoby ženského pohlaví, tak i osoby mužského pohlaví, přičemž dětem je poskytována zvýšená ochrana, projevující se v přísnosti sankcionování činů spáchaných na dětech. Objektivní stránka často zahrnuje násilí, pohrůžku násilí nebo jiné těžké újmy. Pachatelem těchto činů mohou být ženy i muži. Pachatelem je převážně fyzická osoba, ale v některých případech i osoba právnická (například kuplířství nebo výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií). Co se týká subjektivní stránky těchto trestných činů, pro základní skutkové podstaty je vyžadováno úmyslné zavinění, trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nelze spáchat z nedbalosti.³

Do kategorie trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, nebo-li mravnostní kriminality patří znásilnění (§ 185), sexuální nátlak (§ 186), pohlavní zneužití (§ 187), soulož mezi příbuznými (§ 188), kuplířství (§ 189), prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190), šíření pornografie (§ 191), výroba a jiné

¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“).
² ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1832.

³ KALVODOVÁ, V. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: KUČHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 85 - 86.

nakládání s dětskou pornografií (§ 192) a zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193). Níže se budu věnovat pouze trestným činům znásilnění a pohlavního zneužití, neboť se jedná o nejčastěji se vyskytující trestné činy z tohoto výčtu.⁴

1.2 Trestný čin znásilnění

Trestného činu znásilnění se podle ust. § 185 trestního zákoníku dopustí ten, kdo jiného násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti.

1.2.1 Objekt, předmět útoku a objektivní stránka

Objektem tohoto trestného činu je právo člověka svobodně se rozhodovat o svém pohlavním životě. Předmětem útoku může být kterýkoli člověk, tedy žena i muž. Nebylo tomu tak ale vždy. Až novela předchozího trestního zákoníku, která nabyla účinnosti 1.5.2001, umožnila neposuzovat znásilnění muže jako vydírání, jak tomu bylo do té doby, ale jako znásilnění.⁵ Trestnost se neodvíjí od věku znásilněné osoby, často jsou tyto činy páčány na dětech nízkého věku. Dále nezáleží ani na způsobu života znásilněné osoby, na její pověsti, vyspělosti, zkušenosti, ani na skutečnosti, zda se jedná o osobu pohlavně doposud nedotčenou. Obětí znásilnění může být i osoba, s níž měl pachatel v minulosti pohlavní styk, může se jednat o manžela/manželku, druha/družku nebo partnera/partnerku.⁶ V případě, kdy pachatel je k oběti ve vztahu manžela, druha nebo partnera, je ale podle ust. § 163 trestního řádu⁷ potřebný k jeho stíhání souhlas poškozené osoby, to neplatí, pokud by byla tímto činem způsobena smrt, poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo pro kterou byla jeho způsobilost omezena (podle terminologie dnes účinné úpravy omezení svéprávnosti), poškozeným je osoba mladší 15 let anebo je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůzkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.⁸

⁴ Statistika kriminality. [online]. [cit. 15.2.2015]. Dostupné z <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

⁵ ŠČERBA, F. Trestné činy proti důstojnosti v sexuální oblasti. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, Zvláštní část*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 551.

⁶ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1836.

⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“).

⁸ Ust. § 163a trestního řádu.

Objektivní stránka znásilnění spočívá v tom, že pachatel násilím nebo pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku nebo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti.

K dokonání znásilnění dojde v případě, že pachatel dosáhl pohlavního styku. Pokud by pachatel nedosáhl pohlavního styku, bude se jednat o pokus trestného činu znásilnění. Přičemž nezáleží na tom, zda pachatel dosáhl uspokojení nebo ne.⁹

1.2.2 Pohlavní styk, soulož, jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží

Pohlavní styk je „jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, ať stejného či odlišného pohlaví. Jde o široký pojem, který zahrnuje jedná- ní vyvolaná pohlavním pudem, jejichž podstatou je fyzický kontakt s druhou oso- bou, tj. dotyk, který směřuje k ukojení sexuálního nutkání.“¹⁰ Toto základní vy- mezení v sobě zahrnuje mnoho druhů jednání, může se jednat o soulož nebo jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, vsouvání pohlavní- ho údu muže mezi prsy ženy, osahávání genitálií, osahávání prsou ženy, sání prs- ních bradavek nebo také erotické masáže, které pachatel provádí druhé osobě ne- bo ona jemu.¹¹ Pachatel musí být při pohlavním styku v osobním kontaktu s obětí. Pokud by tomu tak nebylo a nedošlo by k fyzickému kontaktu mezi pachatelem a obětí, jednalo by se o trestný čin sexuálního nátlaku podle ust. § 186 trestního zákoníku.¹²

V případě soulože dochází ke spojení pohlavních orgánů muže a ženy, přičemž stačí, pokud došlo i jen k částečnému zasunutí pohlavního údu muže do pochvy ženy.¹³

Jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží se rozumí například orální sex, anální sex nebo zasouvání různých předmětů do

⁹ VANTUCH, P. K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Právní rádce*. 2010, roč. XVIII, č. 12, s. II.

¹⁰ Nejvyšší soud, sp. zn. 7 Tdo 1205/2012 ze dne 30.10.2012. Dostupné z <http://kraken.slv.cz/7Tdo1205/2012>.

¹¹ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1836-1837.

¹² ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1837.

¹³ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1836-1840.

pohlavního ústrojí ženy. Jedná se tedy o situace, které jsou srovnatelné se souloží, ale nedochází zde ke spojení pohlavních orgánů muže a ženy.¹⁴

1.2.3 Donucení k pohlavnímu styku násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy

Použitím násilí je myšleno vynaložení fyzické síly k překonání odporu oběti a dosažení pohlavního styku proti její vůli. Pohrůzkou násilí se rozumí taková pohrůžka, která bezprostředně směřuje ke spáchání násilí ihned nebo v budoucnu, pokud se osoba nepodrobí vůli pachatele. Pohrůžka násilí nemusí být sdělována při přímém kontaktu, ale třeba i telefonicky nebo e-mailem. Dále nemusí být směřována proti osobě, která se má podvolit, ale proti jiné osobě, například jejímu dítěti či blízké osobě. Pohrůžka se může týkat i použití násilí na majetku, ale musí se jednat o násilné chování, použití fyzické síly. Pokud zde není použité násilí, jedná se o pohrůžku jiné těžké újmy. Ta mimo hrozby způsobení majetkové újmy, může spočívat i ve způsobení vážné újmy na cti a dobré pověsti nebo být nasměrována proti rodinnému životu, či směřovat k rozvratu manželství.¹⁵ Dále se může jednat také o pohrůžku ztráty zaměstnání nebo zahájení trestního stíhání, bez ohledu na to, zda oběť vůbec spáchala trestný čin či nikoliv.¹⁶

Donucením se rozumí stav, kdy pachatel svým jednáním překoná opravdový a vážně míněný odpor oběti nebo daná osoba mu podlehne jen proto, že upustila od odporu pro jeho zjevnou beznadějnost nebo ze strachu či pro vyčerpanosti. O donucení se nejedná v případě, že odpor byl pouze předstíraný nebo pokud osoba po počátečním odporu nakonec svolila k dobrovolnému styku.¹⁷

1.2.4 Zneužití bezbrannosti

Jedná se o stav, ve kterém není osoba schopna projevit svoji vůli, v případě znásilnění není schopna klást odpor. Jednak může jít o stav, kdy osoba nevnímá okolní svět, například bezvědomí, mdloby, umělý spánek, hypnóza, osoba pod silným vlivem alkoholu nebo drog, které ji absolutně zbavily vlády nad se-

¹⁴ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1841.

¹⁵ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1837 - 1838

¹⁶ ŠČERBA, F. Trestné činy proti důstojnosti v sexuální oblasti. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, Zvláštní část*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 550.

¹⁷ ŠČERBA, F. Trestné činy proti důstojnosti v sexuální oblasti. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, Zvláštní část*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 549.

bou. Druhým případem je stav, kdy osoba sice vnímá okolí, ale po duševní či rozumové stránce není schopna vyhodnotit situaci a adekvátně na ni zareagovat. V takovém případě se jedná o osoby trpící duševní poruchou nebo o osoby mentálně zaostalé, které nechápou význam pachatelova jednání, jedná se tedy spíše o psychickou bezbrannost. Mimo výše uvedené absolutně chápané bezbrannosti, se ale osoba může nacházet v situaci, která sice nezakládá absolutní bezbrannost, ale osoba se přesto bránit nemůže. Mám na mysli osobu spoutanou nebo osobu s pohybovou vadou, upoutanou na lůžko, na invalidním vozíku, osobu ochrnutou apod. Osoba se tedy není schopna bránit z důvodu nedostatku fyzických možností. Zneužití bezbrannosti spočívá v tom, že pachatel o této skutečnosti ví a tohoto stavu zneužije k provedení pohlavního styku.¹⁸

1.2.5 Subjektivní stránka a subjekt

Co se týká subjektivní stránky trestného činu znásilnění, je vyžadováno úmyslné zavinění. Pokud by se pachatel pro malý kladený odpor domníval, že odpor je předstíraný a osoba s pohlavním stykem souhlasí, jednalo by se o skutkový omyl negativní. Pachatel v tomto případě nevěděl o okolnostech naplňujících znaky trestného činu znásilnění, a tudíž by byla vyloučena jeho trestní odpovědnost za úmyslný trestný čin. Ve vztahu ke kvalifikovaným skutkovým podstatám trestného činu znásilnění, například že osoba byla mladší patnácti let, postačí jednání pouze z nedbalosti.¹⁹

Pachatelem trestného činu znásilnění může být pouze fyzická osoba, právnická osoba nikoliv. Spolupachatelem je ten, kdo použil násilí, pohrůžku násilí nebo jiné majetkové újmy, i když se pak již dále nepodílel na pohlavním styku. Stejně tak bude spolupachatelem i ten, kdo vykoná pohlavní styk na oběti, ale nebyl to on, kdo dotyčnou oběť donutil násilím nebo pohrůžkou násilí či jiné těžké újmy k pohlavnímu styku.²⁰

¹⁸ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1839.

¹⁹ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1840.

²⁰ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1840 – 1842.

1.2.6 Kvalifikované skutkové podstaty

Kvalifikovanou skutkovou podstatu tvoří znaky základní skutkové podstaty, ke kterým jsou připojeny další znaky, které zvyšují závažnost činu pro společnost. Může se jednat o závažnější porušení či ohrožení objektu nebo o způsob spáchání.²¹

Jak již bylo uvedeno výše, mezi jednu z kvalifikovaných skutkových podstat uvedenou v § 185 odst. 2 trestního zákoníku patří situace, kdy byl pohlavní styk proveden souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží. Mimo to bude vyšší trestní sazbou potrestán i pachatel, který se takového činu dopustí na dítěti nebo se zbrání. V odst. 3 je dále zvýšena trestní sazba pro případy, kdy trestný čin bude spáchán na dítěti mladším 15 let nebo na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda nebo v případě, že takovým činem způsobí těžkou újmu na zdraví. Pokud takovým jednáním způsobí smrt, bude potrestán sazbou uvedenou v odst. 4. Musí se ale jednat o nedbalostní jednání. V případě, že by se jednalo o úmyslné způsobení smrti, byl by takový čin posuzován jako vražda podle ust. § 140 trestního zákoníku v souběhu s trestným činem znásilnění podle ust. § 185 trestního zákoníku.²²

1.3 Trestný čin pohlavního zneužití

Nejčastěji páchaným trestným činem z hlavy III. trestního zákoníku je trestný čin pohlavního zneužití.²³ Hlavním rozdílem mezi těmito dvěma činy je skutečnost, že obětí pohlavního zneužívání může být pouze dítě mladší patnácti let. „Za pohlavní zneužívání se považuje jakékoliv jednání, jehož smyslem je dosažení pohlavního uspokojení pachatele v souvislosti s osobou mladší 15 let. Je nutné, aby pachatel svým jednáním sledoval své pohlavní ukojení nebo alespoň vzrušení. Čin je spáchán i tehdy, kdy navzdory snaze pachatele k uspokojení ne-

²¹ JELÍNEK, J. Skutková podstata trestného činu. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, Zvláštní část*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 147 – 148.

²² ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1844.

²³ Statistika kriminality. [online]. [cit. 15.2.2015]. Dostupné z <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

dojde.²⁴ Není nutné zdůrazňovat, že někdy je nezbytné chránit děti nejenom před ostatními, ale i před nimi samotnými.

1.3.1 Objekt, předmět útoku, objektivní stránka

Objektem trestného činu pohlavního zneužití je mravní a tělesný vývoj dětí. Můžeme rozlišit dva způsoby spáchání, prvním je vykonání soulože, druhým je pak jiným způsobem pohlavně zneužít dítě mladší patnácti let. Soulož jsem definovala výše, jedná se o spojení pohlavních orgánů muže a ženy. Mezi jiný způsob pohlavního zneužití patří intenzivnější zásahy do pohlavní sféry poškozených, které jsou v širším smyslu považovány za pohlavní styk. Může se jednat například o orální pohlavní styk, osahávání prsou nebo pohlavních orgánů, líbání přirození, které směřují k sexuálnímu vzrušení pachatele. Daný znak je naplněn jednak aktivní činností pachatele, ale i aktivním jednáním poškozené osoby. Za pohlavní zneužití ovšem nelze ale považovat letmé dotyky přes oděv, které nenaplnují formální znak jiného pohlavního zneužití.²⁵ V případech, kdy sice pachatelovo jednání naplňuje formální znaky trestného činu, ale jde o nepříliš intenzivní počínání, je nutné náležitě zkoumat veškeré okolnosti, posuzovat povahu a závažnost činu. Zde se hlavně jedná o případy, kdy si jsou osoby věkové blízké a mají mezi sebou citový vztah.²⁶

Předmětem útoku je osoba do dne předcházejícího jejím patnáctým narozeninám. Ochrana je poskytována jak dívkám, tak chlapcům. Stejně tak není důležitá jejich fyzická nebo psychická pohlavní dospělost. Není ani rozhodující, zda se jedná o osobu pohlavně nedotčenou nebo která již v minulosti měla pohlavní styk. Relevantní není ani to, z jaké strany přišla iniciativa, kdo byl v průběhu aktivnější a zda zneužitá osoba dala k činu souhlas.²⁷

1.3.2 Subjektivní stránka a subjekt

Stejně jako u trestného činu znásilnění se jedná o úmyslný trestný čin. Je nutné, aby se samotný úmysl pachatele vztahoval i k tomu, že útok bude směřovat

²⁴ MITLÖHNER, M. Právní aspekty sexuálního násilí. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 37.

²⁵ Nejvyšší soud, sp. zn. 6 Tdo 1341/2011 ze dne 31.01.2012. Dostupné z <http://kraken.slv.cz/6Tdo1341/2011>.

²⁶ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1861 – 1862.

²⁷ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1862.

proti osobě mladší patnácti let. Pokud se pachatel, vzhledem k vyspělosti zneužitě osoby, domníval, že se jedná o osobu starší patnácti let, je beztrestný. Jestliže se ale pachatel domníval, že osoba je mladší patnácti let a ona nebyla, bude se tento čin posuzovat jako pokus.²⁸

Pachatelem tohoto trestného činu může být jak osoba fyzická, tak i osoba právnická. U fyzické osoby nezáleží, zda se jedná o ženu nebo muže, pouze v případě spáchání tohoto činu souloží se musí jednat o osobu opačného pohlaví. Pachatelem pohlavního zneužití jiným způsobem může být i osoba stejného pohlaví. K naplnění znaků trestného činu pohlavního zneužití není nutné, aby u pachatele došlo k pohlavnímu uspokojení, postačí, že pachatel jedná v pohlavním vzrušení a jeho cílem je se uspokojit, ale není rozhodné, zda tohoto dosáhne nebo ne.²⁹

1.3.1. Kvalifikované skutkové podstaty

Vyšší trestní sazbou bude potrestán ten, kdo pohlavně zneužije dítě mladší patnácti let, které bylo svěřeno jeho doзору a zneužije-li jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Dále k vyšším trestům bude odsouzen ten, kdo daným činem způsobí dítěti těžkou újmu na zdraví nebo tímto činem způsobí smrt.³⁰

1.4 Statistické údaje

V příloze uvádím údaje týkající se celkového počtu sexuálních trestných činů, jejich vývoje a objasněnosti za poslední roky (příloha č. 1 – 7).

²⁸ ŠČERBA, F. Trestné činy proti důstojnosti v sexuální oblasti. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, Zvláštní část*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 556.

²⁹ ŠÁMAL, P.; ŠÁMALOVÁ, M. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 1862.

³⁰ Ust. § 187 trestního řádu.

2 Obecné otázky metodiky vyšetřování

Kriminalistiku můžeme definovat jako „samostatný vědní obor, který zkoumá a objasňuje zákonitosti vzniku, zániku, vyhledávání, zajišťování, zkoumání a využívání kriminalistických stop, jiných soudních důkazů a kriminalisticky významných skutečností, a vypracovává podle potřeb trestního zákona a trestního řádu metody, postupy, prostředky a operace v zájmu úspěšného odhalování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti.“³¹

V rámci systematiky dělíme kriminalistiku na část zabývající se obecnými teoretickými otázkami kriminalistické vědy a praxe (např. předmět, systém, dějiny, metodologie), na část zabývající se metodami procesu poznání trestných činů a jiných kriminalisticky relevantních událostí (jednotlivé metody kriminalisticko-technické a expertizní činnosti a jednotlivé metody kriminalistické praxe kriminalisticko-taktického charakteru) a na metodiku procesů poznání jednotlivých druhů trestných činů.³²

Potřeba metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů je dána různorodostí trestných činů a velkým množstvím druhů stop. Pokud by neexistovaly metodiky jednotlivých trestných činů, musely by orgány činné v trestním řízení používat v rámci šetření konkrétního trestného činu univerzální metody, což by bylo zdlouhavé. Čas hraje při vyšetřování jednu z nejdůležitějších rolí, a proto kriminalistická věda předkládá v praxi rychle aplikovatelné metody a poznatky, které jsou shodné nebo obdobné pro určitý okruh trestných činů. Takové metody jsou konkrétnější a snáze a rychleji použitelné.³³ „Metodika vyšetřování jednotlivých trestných činů zkoumá zákonitosti vzniku stop určitého druhu trestných činů a na jejich základě modifikuje obecné kriminalistické metody tak, aby vyhovovaly podmínkám odhalování, vyšetřování a prevence jednotlivých druhů trestných činů.“³⁴

³¹ STRAUS, J.; NĚMEC, M. Pojem, předmět a systém kriminalistiky. In: STRAUS, J.; NĚMEC, M. a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 13.

³² STRAUS, J.; NĚMEC, M. Metody kriminalistické vědy a kriminalistické praktické činnosti. In: STRAUS, J.; NĚMEC, M. a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 19.

³³ MUSIL, J. Obecné otázky metodiky vyšetřování. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 407.

³⁴ MUSIL, J. Pojem a systém metodiky vyšetřování. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 407.

Jednotlivé metodiky vyšetřování obsahují tyto komponenty:³⁵

- kriminalistická charakteristika daného druhu trestných činů;
- typické stopy pro daný druh trestných činů;
- typické vyšetřovací situace daného druhu trestných činů;
- zvláštnosti předmětu vyšetřování;
- zvláštnosti podnětů k vyšetřování;
- zvláštnosti počátečných úkonů;
- zvláštnosti vyšetřovacích verzí, plánování a organizování vyšetřování;
- zvláštnosti následných úkonů;
- zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a zvláštnosti kriminalistické prevence.

První tři komponenty, tedy kriminalistická charakteristika, typické stopy a typické vyšetřovací situace, se zaměřují na prvky typické pro danou skupinu trestných činů. Naproti tomu zbylé komponenty se zaměřují na zvláštnosti, kterými se tyto trestné činy odlišují od ostatních trestných činů.³⁶

³⁵ MUSIL, J. Komponenty jednotlivých metodik vyšetřování trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 413.

³⁶ MUSIL, J. Komponenty jednotlivých metodik vyšetřování trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 413.

3 Kriminalistická charakteristika sexuálních trestných činů

Kriminalistická charakteristika trestného činu popisuje kriminalisticky relevantní vlastnosti trestného činu. Jedná se o ty vlastnosti, které mají vliv na proces tvorby stop a poznání trestného činu. Typová kriminalistická charakteristika je významná pro vyšetřovatele jednak z toho důvodu, že vyšetřovatel se od počátku vyšetřování podle známých faktů snaží podřadit konkrétní kriminalistickou charakteristiku daného trestného činu pod typové kriminalistické charakteristiky popsané v jednotlivých metodikách, kdy tato metodika se bude dále na případ aplikovat. Další význam pak plyne ze skutečnosti, že typová charakteristika je velkým informačním zdrojem získaným v průběhu let, kdy v případě, že vyšetřovatel nemá relevantní informace o zločinu, může využít kriminalistické verze o chybějících faktech. Poslední význam plyne z poznatků o typických osobnostních rysech pachatelů a obětí, které pomáhají vyšetřovatelům při stanovení vyšetřovacích verzí, ale také při jednání s těmito osobami v průběhu vyšetřování. Komponenty kriminalistické charakteristiky trestných činů jsou způsob spáchání trestného činu, kriminální situace, osobnostní rysy pachatele, osobností rysy oběti a motiv činu.³⁷ V příloze uvádím statistiky týkající se pachatelů a obětí trestných činů znásilnění a pohlavního zneužití (příloha č. 8 – 11).

3.1 Typické způsoby páchaní sexuálních trestných činů

Pojem způsob páchaní trestného činu představuje popis, jak byl daný trestný čin spáchán. Způsob spáchání u všech sexuálních trestných činů není shodný a ani tomu tak nemůže být, neboť je ovlivňován mnoha faktory, a to faktory objektivními (společenské podmínky, předmět útoku, vztahy mezi pachatelem a obětí, místo činu a podmínky na něm) a faktory subjektivními (somatické a psychické vlastnosti pachatele, věk a pohlaví pachatele).³⁸

Obecné rysy, kterými se vyznačují sexuální trestné činy, jsou vysoká latence těchto činů, těžká identifikace pachatele, neboť oběť není z důvodu stresu a strachu schopna pachatele popsat, nedostatek stop na místě činu, provokující

³⁷ MUSIL, J. Kriminalistická charakteristika trestného činu. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 31.; MUSIL, J. Komponenty jednotlivých metodik vyšetřování trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 414.

³⁸ RYBÁŘ, M. *Základy kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2001, s. 25-31.

jednání oběti a vztah pachatele a oběti, kdy fakt, že oběť zná pachatele, může být pozitivní (usvědčení), ale i negativní (předstírání trestného činu).³⁹

Jedno z kritérií pro dělení sexuálních trestných činů je věk pachatele a oběti. Podle tohoto kritéria můžeme rozlišovat sexuální trestné činy páchané mezi dospělými, sexuální trestné činy páchané mezi mládeží a sexuální trestné činy páchané na mládeži.⁴⁰

3.1.1 Sexuální trestné činy páchané mezi dospělými

V tomto případě je oběť i pachatel osoba starší osmnácti let. Charakteristickým znakem pro tuto skupinu trestných činů je použití násilí, pohrůžky bezprostředního násilí nebo těžké újmy přivedení oběti do stavu bezbrannosti. Jedná se o následující situace:

- Pachatel a oběť se znají a je mezi nimi určitý vztah, může se jednat například o kamarády nebo kolegy z práce. Pachatel zneužije tohoto vztahu a vyláká oběť na příhodné místo a za použití násilí se domáhá pohlavního styku.
- Mezi pachatelem a obětí je jistá povrchní známost, pachatel nabídne oběti například doprovod večer z baru, kde se seznámili nebo svezení autem. Oběť dobrovolně nabídku přijme a pachatel se ve vhodném okamžiku pokusí o pohlavní styk. Pokud oběť nesouhlasí, přinutí ji násilím.
- Další možností je situace, kdy se pachatel úmyslně zdržuje na místech, kde se vyskytují vhodné oběti, bez předchozí interakce je napadne a násilím donutí k pohlavnímu styku.⁴¹

3.1.2 Sexuální trestné činy páchané mezi mládeží

Oběť i pachatel jsou v tomto případě osoby mladší osmnácti let, často se jedná o pachatele kolem šestnáctého roku života a oběť je ve věku třinácti až patnácti let. Zpravidla u těchto trestných činů postrádáme násilí. Obvykle k pohlavnímu styku dochází po předchozí dohodě a mezi pachatelem a obětí je

³⁹ CHMELÍK, J.; IVOR, J. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 66.

⁴⁰ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 461.

⁴¹ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 461.

citová vazba, tzv. první lásky. Častým trestným činem je pohlavní zneužití, kdy například dívka, byť souhlasila, je mladší patnácti let.⁴²

3.1.3 Sexuální trestné činy páchané na mládeži

Jedná se o kategorii, kdy pachatel je osoba dospělá a oběť je osoba mladší osmnácti let, není výjimkou spíše naopak, že oběť je mladší patnácti let. Tyto trestné činy často zanechávají na obětech rozsáhlejší následky, a to jak psychické, tak fyzické. Formy spáchání jsou buď podobné jako mezi osobami dospělými, tedy použití násilí, pohrůžky násilí nebo zneužití bezbrannosti k dosažení pohlavního styku, nebo specifické, kdy se jedná o závislost oběti na pachateli nebo získání a zneužití přirozené důvěry. Může se jednat o následující formy chování:

- Mezi pachatelem a obětí existuje blízký vztah, kdy pachatel využívá svého autoritativního postavení nebo závislosti oběti na něm. K dosažení pohlavního styku není často násilí zapotřebí, postačí hrozba trestu.
- Pachatel využije daru, cukrovinek nebo her k získání důvěry oběti nebo jejich příslibem vyláká oběť na vhodné místo.
- Pachatel použije lest, kdy využije ochoty a důvěry oběti a požádá ji o pomoc při různých činnostech, poté oběť vyláká na příhodné místo a požaduje pohlavní styk.
- Pachatel nemá žádný vztah s obětí a ani se nesnaží žádný navázat. V příhodném okamžiku na oběť zaútočí a dosáhne pohlavního styku často za použití brutálního násilí.

3.2 Pachatelé sexuálních trestných činů

Společnost si o pachatelích sexuálních trestných činů velmi často myslí, že jsou zvrhlí, úchylní, nemocní. Toto nedorozumění vzniká pravděpodobně záměnou pojmů sexuální deviant a sexuální delikvent. Sexuální delikvent je ten, kdo porušuje normy týkající se sexuálního chování, přičemž se může jednat o zdravého jedince. Sexuální deviant trpí poruchou zdraví, parafilií, tj. poruchou sexuální preference, dříve známou pod pojmem sexuální deviace.⁴³ Ne každý deviant

⁴² KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 461 - 462.

⁴³ BLATNÍKOVÁ, Š.; ZEMAN, P. Pachatelé sexuálních trestných činů a zacházení s nimi - současné problémy z pohledu výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 4, s. 96.

musí jednat deliktně, neboť je možné uspokojovat deviantní potřeby nějakým nahrazujícím způsobem, který je společností akceptovatelný.

Pachatele sexuálních trestných činů můžeme obecně rozdělit do tří základních skupin:⁴⁴

- pachatelé, kteří nemají významnou motivaci a sexuální trestné činy páchají pouze příležitostně;
- pachatelé, jejichž hlavním motivem je uspokojení sexuálních potřeb nebo zisk a trestných činů se dopouštějí cíleně, promyšleně a organizovaně;
- pachatelé, kteří jsou patologicky zaměřeni a mají sexuální nebo jinou úchylku.

3.2.1 Nedevidantní jedinci

U pachatelů, kteří netrpí sexuální deviací, se objevují problémy v oblasti osobnostních rysů a vývojových faktorů, které se podílejí na sociální maladaptaci, jedná se například o dysfunkčnost nukleární rodiny, špatnou adaptaci partnerskou či profesionální. Obvykle se u nich vyskytuje problém související pouze se sexuální motivací a sexuální socializací, ale v oblasti osobnostního vývoje nemívají žádné problémy. Nedevidantní pachatele sexuálních trestných činů můžeme uspořádat do několika skupin:⁴⁵

- Sociosexuálně a psychosexuálně nezralé muže, u kterých nedošlo k dostatečnému převzetí společenských norem týkajících se sexuální oblasti nebo trpících vysokým sexuálním napětím či neschopných věkové nebo pohlavní diferenciaci sexuálního objektu.
- Osoby s psychopatickou strukturou osobnosti, kdy se jedná o pachatele, kteří trpí poruchou osobnosti, nejčastěji jsou to osoby nezdrženlivé, které mají tendenci ihned uspokojit své pudy.
- Osoby, u kterých je takovéto jednání dáno situací, vlivem alkoholu, dlouhodobou sexuální deprivací nebo i chováním oběti před spácháním trestného činu.
- Hypersexuální jedince, kteří mají sníženou volní kontrolu a převládá u nich pudová složka nad erotickou komponentou sexuálního chování.

⁴⁴ CHMELÍK, J.; PORADA, V.; BUDINA, Z. Obecně o mravnostní kriminalitě. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 23.

⁴⁵ WEISS, P. Deviantní a nedevidantní pachatelé sexuálního násilí vůči ženám. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 88-89.

- Jedince, kteří trpí sníženou schopností rozumové kontroly sexuálního chování z důvodu vrozeného nebo získaného defektu, jedná se o mentálně retardované osoby nebo takové, které trpí degenerativním poškozením centrální nervové soustavy.
- Psychotiky v relapsu duševní choroby, zde se jedná pouze o nepatrné procento pachatelů.

3.2.2 Deviantní jedinci

„Podstatu deviace vidíme v odlišné (atypické) struktuře sexuální motivace, tedy výhradně v intrapsychických charakteristikách jedince, které pak následně umožňují, podmiňují či modifikují i vnější projevy sexuální poruchy v podobě deviantního chování.“⁴⁶ Projevy sexuálně deviantních osob mohou být různorodé, od chování, které pouze společnost obtěžuje, jako je exhibicionismus, až po nebezpečné jednání, kterým jsou páčány trestné činy. Sexuální deviace můžeme rozdělit do několika skupin – deviace v aktivitě, deviace v objektu a deviace, kde se vyskytuje více druhů deviantních preferencí, tedy deviace kombinované. V případě deviace v aktivitě se jedná o poruchy ve způsobu dosahování sexuálního vzrušení a uspokojení. Deviace v objektu jsou charakterizovány poruchou sexuální motivace, která je zaměřena na neadekvátní objekty.⁴⁷

- Deviace v aktivitě
 - Voyerismus – tyto osoby dosahují vzrušení sledováním intimního počínání anonymních objektů, které o svém sledování nevědí. Jedná se o pozorování například masturbujících osob, svlékajících se osob nebo souložících párů.
 - Exhibicionismus – vzrušení je dosahováno odhalováním genitálu před neznámými osobami. Někdy může být odhalování spojeno s masturbací nebo erekcí. Pokud je exhibicionista chycen, může být podle našeho právního řádu souzen za výtržnictví.
 - Frotérismus – takoví jedinci dosahují vzrušení třením se o anonymní osoby v davu (ve frontě, v tramvaji).
 - Tušérství – osoby dosahují vzrušení tím, že se dotýkají intimních míst anonymních osob, jedná se jakoby o náhodné sáhnutí na řadro, hýždě nebo genitál neznámé osoby.

⁴⁶ WEISS, P. *Sexuální deviace*. Praha: Portál, 2002, s. 16.

⁴⁷ WEISS, P. *Sexuální deviace*. Praha: Portál, 2002, s. 32 - 97.

- Patologická sexuální agresivita – tito jedinci dosahují sexuálního vzrušení nebo uspokojení překonáním odporu napadané osoby a minimalizací její kooperace. Jedná se o nejnebezpečnější deviaci. Chování takové osoby má často rysy chování predátora, oběť pronásleduje, přepadá ze zálohy na opuštěném místě nebo na místě, ze kterého oběť nemůže utéct (výtah).
- Sadismus a masochismus – u sadismu je vzrušení dosahováno dominancí, absolutní kontrolou nad objektem a pocitem, že oběť je zcela v jeho moci, a fyzickým či duševním utrpením oběti. Naopak u masochisty je vzrušení dosahováno absolutním odevzdáním se partnerovi, vlastním ponížením a utrpením. Sadismus a masochismus se často vyskytují současně ve formě tzv. sadomasochismu.
- Agresivní sadismus – jedná se o osoby, které pro dosažení vzrušení potřebují objekt svého zájmu před stykem, v průběhu styku nebo místo něho učinit nehybným a vyloučit jakoukoliv erotickou součinnost.
- Deviace v objektu
 - Pedofilie – jedná se o erotické zacílení na osoby v prepubertálním věku, obvykle ve věku pěti až dvanácti let. Pedofilové upřednostňují fyzickou nezralost objektu, absenci sekundárních pohlavních znaků, ale také dětské chování obětí.
 - Fetišismus – jedinci jsou eroticky zaměřeni na neživé předměty nebo na části těla.
 - Transvestitismus – tyto osoby vzrušuje převlékání se do šatů opačného pohlaví, někdy i vystupování v roli opačného pohlaví. Nevyskytuje se ale u nich porucha pocitu příslušnosti k vlastnímu pohlaví (v tom je odlišnost od transsexuálů).

3.2.3 Pachatelé trestného činu znásilnění

Pachatele trestného činu znásilnění můžeme podle jejich charakteristiky a jejich motivů dělit na:⁴⁸

- Socializované pachatele – pachatel a oběť se znají, znásilnění předchází svádivé jednání.

⁴⁸ SVATOŠ, R. Mravnostní kriminalita – její pachatelé a oběti. *Kriminalistika*. 2012, roč. XXXXV, č. 4, s. 269.

- Nesocializované pachatele – přibližují se k oběti několika způsoby:
 - podvodným – pachatel oběť osloví podvodným jednáním, například nabídnutím pomoci;
 - bleskovým – pachatel bez předchozího navázání kontaktu a komunikace bezprostředně fyzicky zaútočí;
 - překvapivým – pachatel útočí v době, kdy se oběť nemůže bránit, například spící oběť;
- Pachatele, kteří jsou motivováni potřebou sexuálního uspokojení, k čemuž se přidávají motivy jako zloba, msta, potřeba ujistit se o svojí moci.

3.2.4 Pachatele trestného činu pohlavního zneužití

Pokud jde o charakteristiku a motivy pachatelů trestného činu zneužití, dělíme je na:⁴⁹

- Situační typ – tito pachatelé nejsou primárně zaměřeni na děti, jednají pouze pod vlivem stresu:
 - regredování – útočí pod vlivem stresu na dítě, které znají, např. ve fázi rozvodu;
 - morálně nevybíraví – zneužívají každou osobu, nezáleží jim na tom, zda se jedná o dospělou osobu nebo dítě;
 - sexuálně nevybíraví – nejsou primárně zaměřeni na děti, tito pachatelé experimentují se sexem;
 - naivní – jedná se většinou o méně inteligentní osoby, které jsou sociálně problémové, a nemusí si ani uvědomovat protiprávnost takového jednání.
- Preferenční typ – tito pachatelé jsou primárně zaměřeni na děti, které jsou pro ně zdrojem sexuálního uspokojení:
 - sadističtí – pachatelé si takový čin plánují a promýšlejí, oběť bleskově napadají a po činu usmrcují;
 - svádívi – takoví pachatelé se umí dobře identifikovat s dítětem a přiblíží se jeho myšlení;
 - fixování – jsou trvale zaměřeni na děti, obvykle chlapce.

⁴⁹ SVATOŠ, R. Mravnostní kriminalita – její pachatelé a oběti. *Kriminalistika*. 2012, roč. XXXXV, č. 4, s. 269.

- Pachatelé jsou motivováni potřebou získat sexuální uspokojení s dítětem.

Pachatelé páchající sexuální trestné činy na mládeži jsou ve většině případů osoby, které trpí určitou formou sexuální deviace. Často je uspokojuje pouze styk s dětmi, jejich přítomnost a dotyky, nemusí jít ani o pohlavní styk. Jedná se většinou o recidivisty, kdy hrozba vysokého trestu nic neznamena ve srovnání s uspokojením, které získají stykem s dítětem. U některých pachatelů se může vyskytovat velmi nebezpečná sadistická orientace, kde v těchto případech můžeme vidět vysokou míru promyšlenosti a připravenosti. Další skupinou, která se zaměřuje na děti, jsou osoby trpící sexuální nedostatečností, například impotenti. Jedná se o starší pachatele, kteří svoji potřebu uspokojení zaměřují na děti. Může se jednat o osoby trpící poruchami mozku, které v mládí se svou sexuální orientací neměly žádný problém. Další skupinou jsou osoby, na nichž je oběť závislá, může se jednat o otce, vychovatele, pedagoga, kteří jinak mají velmi dobrou pověst, ale u kterých se objevila určitá sexuální nedostatečnost. Tyto trestné činy bývají většinou zastírány zastrašováním nebo citovým vydíráním. Často se stává, že o tomto ví i partneři pachatelů a také se podílejí na zastrašování obětí. Další kategorií tvoří pachatelé, kteří jsou sami ještě dětmi, jedná se o pachatele pubertálního věku, kteří se takových činů většinou dopouštějí spontánně s přispěním oběti, často i po předchozí dohodě.⁵⁰

3.2.5 Preventivní opatření

Co se týká preventivních opatření, která by měla snížit páchání těchto trestných činů, musíme je rozdělit do dvou skupin podle dělení pachatelů. U deviantních pachatelů se používají zdravotnická opatření. Jedná se o biologickou terapii, kdy se oslabuje libido a potence léky, chirurgickou terapií, kdy dochází ke kastraci nebo stereotaktické operaci a v neposlední řadě jde o psychoterapii, kdy cílem je nalezení takového sexuálního uspokojení, které není v rozporu se zákonem. V případě nedevariantních jedinců se uplatňují sociální opatření, která spočívají v potírání alkoholismu, řešení drogové závislosti, udělování přísných trestů recidivistům, v prosociální, právní a mravní výchově a v prohlubování návyků na užitečné využívání volného času. Situační opatření spočívá v zajištění dostatečné přehlednosti veřejných prostranství, kamerových systémů, zvýšení počtu policej-

⁵⁰ CHMELÍK, J.; PORADA, V.; BUDINA, Z. Obecně o mravnostní kriminalitě. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 23-24.

ních hlídek. Další možné opatření je viktimologické, které spočívá v informovanosti o způsobu chování v mezních situacích nebo o způsobu chování potenciálních pachatelů, o možnosti využití bezplatných linek, o sexuálních deviacích, o pohlavním zneužívání, o sexuálním násilí aj.⁵¹

3.2.6 Psychologické profilování pachatelů trestného činu znásilnění

„Psychologické profilování je známé jako určitý postup, jehož cílem je vytvořit pravděpodobný profil neznámého pachatele.“⁵² Sestavený profil slouží k upřesnění vyšetřovacích verzí a pomáhá zaměřit vyšetřování určitým směrem. Profilování pachatele vychází ze skutečnosti, že pachatel se v průběhu páchaní trestného činu musel nějak fyzicky, řečí a sexuálně projevovat. Zodpovězení těchto otázek vyšetřovatelům pomáhá k dopadení pachatele. První otázkou je, jakou metodu pachatel použil při přiblížení se k oběti, zda se jednalo o lest, bleskový útok nebo překvapivý útok. Další otázkou je, jakým způsobem udržuje pachatel nad svojí obětí kontrolu. Často postačí pouhá přítomnost pachatele, nebo pachatel oběti slovně vyhrožuje, demonstrativně používá zbraň nebo používá fyzické násilí. Při řešení otázky, jak pachatel reagoval na odpor oběti, přichází v úvahu situace, kdy se pachatel vzdá, usiluje o kompromis, uteče, vyhrožuje oběti nebo se stane agresivnějším. Důležitá je i skutečnost, jestli si oběť všimla, že by pachatel v průběhu činu trpěl nějakou sexuální poruchou. Problémem ale zůstává, že oběti se o těchto záležitostech nehovoří lehce, nebo si takové poruchy ani nevšimne. Otázka, v jaké posloupnosti se odehrálo sexuální jednání pomáhá pochopit osobnost a motiv pachatele, zda se jednalo o kompenzování, sebepotvrzování, vztek, nebo například sadismus. Dále je důležité, co pachatel říkal a co chtěl, aby říkala oběť. Jestli si žádal ocenění, křik nebo aby o sobě oběť mluvila špatně, což svědčí o motivaci vzteku vůči oběti. Zda a co si pachatel odnesl s sebou, jestli si vzal stopy a důkazy, cennosti nebo osobní věci jako trofej. Poslední otázkou je, zda oběť před činem nepozorovala nějaké nápadnosti, například jestli si nepřipadala sledována. Jak už bylo řečeno, profilování v první řadě slouží k upřesnění vyšetřovacích verzí a ke směřování vyšetřování tím správným směrem. Mimo to se ale používá při výslechu, kdy oběť při svém líčení takové věci buď opomene nebo jí nepřipadají důležité, proto se užívá strukturovaný výslech, který pomáhá takové

⁵¹ SVATOŠ, R. Mravnostní kriminalita – její pachatelé a oběti. *Kriminalistika*. 2012, roč. XXXV, č. 4, s. 269.

⁵² ČÍRTKOVÁ, L. Postupy profilování u trestného činu znásilnění. *Kriminalistický sborník*. 2007, roč. LI, č. 4, s. 37.

nedostatky minimalizovat. Druhý okruh použití je v situaci, kdy existuje podezření na sériové páchaní trestných činů. V takovém případě se používá i na známého pachatele a profilování nesměruje k tvorbě profilu pachatele, ale jedná se o komparativní analýzu vzorců chování u konkrétních skutků.⁵³

3.3 Oběti sexuálních trestných činů

Obětmi trestných činů se zabývá vědní obor viktimologie, který zkoumá osobu oběti trestného činu, její podíl a vztah k vývoji trestného činu, a to nejenom před a v průběhu spáchání, ale i po spáchání, kdy se zaměřuje na odstraňování následků trestného činu. Obětí se osoba stává ve chvíli, kdy je její svoboda v rozhodování v sexuálních vztazích porušena a osoba daný stav vnímá negativně, např. jako bolest.⁵⁴

Tyto trestné činy zasahují do nejintimnější sféry člověka. Následky se projevují v psychosexuální oblasti (sexuální a intimní chování), v oblasti emocionální, kdy může docházet k poruchám sebecítění, sebekoncentrace a sebevědomí, dále se prožitá událost projevuje v oblasti vztahové, sociální, ale též pracovní. Neexistuje přímá úměrnost mezi tím, jakým trestným činem bylo zasaženo do intimní sféry člověka a jaké následky toto přinese. Vše záleží na tom, nakolik byl zásah do intimní sféry oběti citelný pro konkrétního člověka.⁵⁵

3.3.1 Oběť trestného činu znásilnění

V rámci znásilnění můžeme oběti rozdělit do dvou skupin, a to na oběti vztahového znásilnění a oběti útočného znásilnění. Při vztahovém znásilnění existuje známost mezi obětí a pachatelem a oběť je překvapena, když po neutrálním nebo přátelském vztahu znenadání dochází k sexuálnímu násilí. Oběť trpí především pocitem viny. Při útočném znásilnění neexistuje předchozí vztah mezi obětí a pachatelem a oběť trpí strachem, častěji se zde objevuje posttraumatická stresová porucha.⁵⁶

Následky znásilnění můžeme rozdělit do tří skupin, primární viktimizaci, posttraumatickou stresovou poruchu a sekundární viktimizaci. Primární viktimi-

⁵³ ČÍRTKOVÁ, L. Postupy profilování u trestného činu znásilnění. *Kriminalistický sborník*. 2007, roč. LI, č. 4, s. 37 - 38.

⁵⁴ CHMELÍK, J.; PORADA, V.; BUDINA, Z. Obecně o mravnostní kriminalitě. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 25.

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti sexuálního násilí. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAX-DORF, 2008, s. 58.

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti znásilnění. *Kriminalistika*. 2002, roč. 10, č. 3, s. 198.

zace je pojem, který označuje újmu jako přímý následek trestného činu. Jedná se o akutní reakci na silný stres. Způsob, kterým se oběť brání, má vliv na fyzické i psychické následky. Čím více se oběť brání, tím menší má zpravidla následky, tedy ty psychické. Na druhou stranu odpor oběti může a zpravidla vede k brutálnějšímu útoku pachatele. Zvláště křik může být pro oběť nebezpečný, pachatel se ji snaží umlčet zacpáváním úst nebo škrcením. Celkem je fyzicky zraněna asi polovina obětí, přičemž se zpravidla jedná jen o lehčí zranění, krevní výrony, škrábane, tržné rány v oblasti hlavy, krku, paží a nohou. Pokud se oběť brání urputně, dochází ke sraženinám, odřeninám a řezným ranám, někdy může dojít k otřesu mozku nebo zlomeninám.⁵⁷ „Je těžké radit ženám, jak se mají chovat, hrozí-li jim znásilnění. Ačkoliv obrana často odradí pachatele od činu, nelze odhlédnout od toho, že pokud se žena brání proti brutálnímu násilníkovi, dává v sázku svůj život. Strach z toho, že budou připraveny o život, odradí právem mnoho žen od důsledné obrany.“⁵⁸

Chování oběti bezprostředně po činu závisí ve velké míře na okolnostech daného činu. I když se to nezdá překvapivé, často je toto opomíjeno při projednávání daného trestného činu a osoby posuzující tento čin se pak pozastavují nad chováním oběti po činu (například přijatá cigareta od pachatele nebo nasednutí do jeho auta) a chybně ho vykládají. Nutno upozornit, že právě při deliktech vztahového typu je takové smírné chování běžné. Pokud jde o delikty typu útočného sexuálního přepadení neznámou osobou, reakce na ně buď souvisí s potřebou zajistit si pocit bezpečí, tedy co nejrychleji se dostat z místa činu, nebo naopak se může projevovat strnutím či tupým a bezcílným zůstáváním na místě činu.⁵⁹

Posttraumatická stresová porucha se rozvine u 55 až 80 % obětí znásilnění. Zda a v jaké míře se rozvine, záleží na struktuře osobnosti před činem, na jejím chování před činem a na charakteru primární i sekundární viktimizace.⁶⁰ Forma posttraumatické stresové poruchy, která se vyskytuje u obětí znásilnění, se nazývá rape trauma, v překladu trauma ze znásilnění. Jedná se o postižení dlouhotrvající a nezdědka trvalé. Oběti prožívají trauma nejenom při samotném činu a bezpro-

⁵⁷ SEJBALOVÁ, P. Znásilněním strádání oběti nekončí. *Psychologie Dnes*. 2012, roč. 18, č. 2, s. 56.; GÖDTEL, R. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994, s. 97.

⁵⁸ GÖDTEL, R. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994, s. 97.

⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti znásilnění. *Kriminalistika*. 2002, roč. 10, č. 3, s. 198.

⁶⁰ SEJBALOVÁ, P. Znásilněním strádání oběti nekončí. *Psychologie Dnes*. 2012, roč. 18, č. 2, s. 56.

středně po něm, ale často i dlouho po jeho spáchání. Oběti trpí tzv. flashbacks, tedy znovuprožíváním a znovuvybavováním prožitého traumatu.⁶¹

Prožívání traumatu lze rozdělit na tři fáze. První z nich je fáze akutní, která trvá dny až týdny. Projevy mohou být různé, nejčastěji se jedná o změny aktivace, otupělost, oslabení schopnosti vnímání, prožívání a paměti, neovladatelný třes, obsedantně hygienické chování, citová zmatenost nebo přecitlivělost na chování druhých osob. Druhou fází je fáze povrchní adaptace, která obvykle nastupuje pár dnů až týdnů po prožitém traumatu. Na její průběh mají velký vliv osobnostní charakteristika oběti před traumatem a sociální a odborná podpora po traumatu. V této fázi se osoby navracejí do běžného života, zdá se, že se s nastalou situací vyrovnaly, ale v mnoha případech oběť nadále prožívá nepříjemné pocity, úzkost, vnitřní neklid, pocit bezmoci, strachu, depresivní nálady, trpí poruchami spánku a náhlými změnami nálad. Ve velkém množství případů nejsou oběti schopny znovu obnovit svůj sexuální život, pohlavnímu styku se vyhýbají, trpí vaginismem nebo frigiditou. U některých obětí se mohou rozvinout fobie, strach z velkého množství lidí, ze samoty, z mužů, z cizích lidí obecně, nebo strach ze specifických znaků (plnovous, zrzavé vlasy, zápach alkoholu). Poslední je fáze renormalizace, kdy postupně mizí většina negativních symptomů a pocitů a oběť se vrací do běžného života. Doba, za kterou dojde ke smíření s prožitým traumatem, je velmi individuální.⁶²

Sekundární viktimizace je charakterizována jako traumatizace obětí, která vzniká až po trestném činu a jako následek reakce a chování okolí. Na sekundární viktimizaci se podílí nevhodné chování okolí oběti, tj. rodiny, partnera, známých, dále se na sekundární viktimizaci podílejí i instituce, které by měly být na takové situace odborně vybaveny, jedná se o policii, soudy, soudní znalce i zdravotnický personál. Mimo tyto osoby se na sekundární viktimizaci podílejí i zažitá mýta a stereotypy ohledně znásilnění, kterými se řídí nejen laická veřejnost, ale často i profesionálové. V první řadě se jedná o stereotyp, že znásilnění probíhá formou přepadení, přičemž většina znásilnění probíhá v sociální blízkosti. Druhý stereotyp je ten, že pachatelé jsou psychicky vyšinutí a jsou nápadní, ale jak jsem uvedla v kapitole výše, nemusí a ve většině případů se ani nejedná o nemocné jedince.

⁶¹ PTÁČEK, R.; ČÍRTKOVÁ, L.; ŽUKOV, I. Rape traumata – klinické a forenzní souvislosti. *Psychiatrie pro praxi*. 2009, roč. 10, č. 6, s. 268 – 269. Dostupné z <http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/06.pdf>.

⁶² PTÁČEK, R.; ČÍRTKOVÁ, L.; ŽUKOV, I. Rape traumata – klinické a forenzní souvislosti. *Psychiatrie pro praxi*. 2009, roč. 10, č. 6, s. 268 – 269. Dostupné z <http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/06.pdf>.

Dalším stereotypem je myšlenka, že většina žen se v průběhu urputně brání a tudíž absenci tělesných následků oběti bývá často znásilnění popíráno, ale většina žen se spíše pokouší o verbální obranu, neboť strach o život je paralyzuje. Další stereotyp říká, že znásilnění způsobuje těžkou fyzickou újmu na těle oběti, přičemž většina obětí má pouze lehčí nebo středně těžká zranění, ale psychické následky jsou závažnější.⁶³

3.3.2 Oběti trestného činu pohlavního zneužití

Děti, které jsou nejvíce ohroženy, jsou především ty, které nemají potřebné znalosti a informace o přijatelném sexuálním chování. Často trvá velmi dlouhou dobu, než si dítě uvědomí, že to, co s ním pachatel provádí, není běžné chování. Situaci dítěti často objasní až náhodné rozhovory nebo filmy. Vyšší rizikovitost plyne pro děti z dysfunkčních rodin, ale i děti z rodin úplných se mohou stát obětí pohlavního zneužívání, především ty, na které rodiče nemají čas, a tak snadněji dochází k fixování na někoho, kdo jim věnuje pozornost.⁶⁴

Projevy pohlavního zneužití dítěte můžeme rozdělit na fyzické, emocionální a projevované chování dítěte. Fyzické projevy jsou buď traumata, fyzická poškození (hematomy, popáleniny, zlomeniny, vytrhané vlasy, těžko vysvětlitelné rány) nebo poškození růstu a vývoje dítěte (podvýživa, opoždění psychomotorického vývoje). U psychických projevů je nutné si uvědomit, že sexuální zneužívání nemusí být pro dítě vůbec utrpením. Takové chování totiž může dítě vzrušovat a probudit v něm předčasnou sexuální aktivitu. Psychické následky mohou být různé, úzkost, deprese, agresivita, neadekvátní sexuální chování, zvýšená sexualita, emoční labilita. Spíše než samotný čin je pro dítě traumatizující to, co nastane po jeho odhalení. Projevem v chování v prvních dnech nebo týdnech může být to, že děti jsou tiché a moc nemluví, jsou vystrašené a neklidné nebo přecitlivělé. Běžně se vyskytuje porucha spánku, dítě se pomočuje a chce spát s rodiči v jedné posteli.⁶⁵

Co se týká následků, závisejí na intenzitě sexuální aktivity, osobnosti oběti, stáří oběti a jejím vztahu k pachateli. Následky můžeme dělit na přechodné

⁶³ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti znásilnění. *Kriminalistika*. 2002, roč. 10, č. 3, s. 198.; SEJBALOVÁ, P. Znásilněním strádání oběti nekončí. *Psychologie Dnes*. 2012, roč. 18, č. 2, s. 56.

⁶⁴ HANUŠOVÁ, J. Sexuální zneužívání dětí – příznaky a následky. *Právo a rodina*. 2006, roč. 8, č. 5, s. 13.

⁶⁵ HANUŠOVÁ, J. Sexuální zneužívání dětí – příznaky a následky. *Právo a rodina*. 2006, roč. 8, č. 5, s. 14-15, HANUŠOVÁ, J. Sexuální zneužívání dětí – terapie a prevence. *Právo a rodina*. 2006, roč. 8, č. 6, s. 13.

(difúzní úzkost, strach z pachatele, z místa činu, z mužů, poruchy spánku, poruchy příjmu potravy, hanba, narušení sebeúcty, zhoršení prospěchu ve škole, koktavost, pomočování) a trvalé (sexuální úzkost, problémy při volbě partnera, prostituce, výstřednosti v sexuálních praktikách, deprese, sociální izolace, autodestruktivní a suicidální chování).⁶⁶ Následky zneužívání dítěte v dětství mohou mít, a ve většině případů i mají, silný vliv na jeho život v dospělosti, zvětšuje se možnost partnerských konfliktů, domácího násilí, promiskuity, závislosti na alkoholu, drogách, nebo řešení věci násilím.⁶⁷

3.3.3 Důvody latence sexuálních trestných činů

Sexuální trestné činy v rámci kriminality v České republice zaujímají okrajové místo.⁶⁸ Nicméně můžeme pouze odhadovat, jaký je skutečný počet sexuálních trestných činů. Příčiny malé ochoty oznamovat znásilnění a další sexuální trestné činy jsou:⁶⁹

- Vztah k pachateli – u sexuálních trestných činů je velmi časté, že pachatel a oběť se znají. Podle studií až tři čtvrtiny pachatelů byli před činem s obětí v kontaktu, může se jednat například o sousedy, kolegy, známé.
- Důkazní problémy – znásilnění a pohlavní zneužití jsou většinou páchaný v ústraní, a tak se může stát, že dojde k důkazní nouzi. Oběť je často jediným svědkem události a dochází k tomu, že proti sobě stojí výpověď oběti a pachatele, v takovém případě je důležitá důvěryhodnost a věrohodnost oběti.
- Subjektivní zátěž plynoucí z trestního řízení – oběti se často obávají vyšetřování a následného soudního projednávání věci, stresu z výslechu, znaleckých vyšetření, hlavního líčení a také toho, že se opět budou muset setkat s pachatelem.
- Sekundární viktimizace a stigmatizace oběti – jedná se o určité předsudky, které se s těmito činy pojí, jak bylo pospáno výše, nejčastěji se jedná o tzv.

⁶⁶ GÖDTEL, R. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994, s. 97.; HALFAROVÁ, H. Sexuální zneužívání dětí a jeho následky. In *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence, III. odborný seminář 9. – 11. září 2002*. 2002, Praha: Free Teens Press, s. 35.

⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti sexuálního násilí. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAX-DORF, 2008, s. 72.

⁶⁸ Statistika kriminality. [online] [cit. 15.2.2015]. Dostupné z <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

⁶⁹ ČÍRTKOVÁ, L. Oběti sexuálního násilí. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAX-DORF, 2008, s. 57.

mýtus o pravém znásilnění, kdy za znásilnění je považováno pouze záludné, bleskové přepadení náhodné oběti na opuštěném místě.

3.4 Motiv činu

Za hlavní motiv činu je obvykle považována snaha o sexuální uspokojení, nicméně nemusí to být jediný motiv. U znásilnění se setkáváme s činy motivovanými zlobou, pomstou nebo potřebou ujistit se o své moci.⁷⁰

⁷⁰ KUCHTA, J. Sexuální kriminalita. In: KUCHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 492.

4 Typické stopy

„Kriminalistická stopa je změna, která příčinně či alespoň místně a časově souvisí s vyšetřovanou událostí, ještě nezanikla, obsahuje kriminalisticky a zejména trestněprávně relevantní informaci a je zjištělná a využitelná pomocí současných, zákonných kriminalistických, přírodovědných i jiných metod, prostředků a postupů.“⁷¹ Jedná se tedy o kriminalisticky relevantní událost, která v materiálním světě nebo ve vědomí člověka zanechá nějakou změnu. V situaci, kdy na sebe působí dva nebo více předmětů, dochází k předání informací o těchto předmětech navzájem. „Kriminalistické stopy poskytují v procesu poznání vyšetřované události jako jevu, který se odehrál v minulosti, adekvátní obraz o jeho průběhu, činnosti pachatele a jiných zúčastněných osob o použitých prostředcích, nástrojích apod.“⁷² Základní dělení kriminalistických stop je dělení na materiální stopy, které vyvolávají změnu ve vnějším světě, a stopy paměťové, které vyvolávají změnu ve vědomí člověka.⁷³

4.1 Paměťové stopy

Jak vznikají paměťové stopy, není zatím zcela objasněno, jedná se o určitý vjem ve vědomí člověka. Tvorba paměťových stop je složitý proces, jedná se o biochemickou změnu složení jednotlivých buněk v mozku. Vznikají ve vědomí člověka, zprostředkovaně pomocí lidských smyslů, a to především sluchu a zraku. Jde o proces vjemů, představ, pocitů, vnímání a aktů, které nepodléhají vůli člověka. Paměťové stopy závisejí na vlastnostech dané osoby, jaké má schopnosti vnímat, fixovat, vybavovat a reprodukovat informace. Mimo to ale na paměťové stopy mají vliv i další faktory, jako je inteligence nebo strach, protože pokud se člověk bojí, vidí věci větší a hrozivější. Paměťové stopy nejsou fixovány okamžitě po vjemu, doba, která uplyne od vjemu do jeho fixování, je v řádech desítek vteřin. Pro účely vyšetřování může mít negativní následky doba, která uplyne od zafixování paměťové stopy do jejího vybavování a reprodukce. Pokud osoba nechce nebo nemůže (duševní porucha, bezvědomí) sdělit obsah paměťové stopy, nelze jejich obsah jakkoliv získat, neexistují žádné prostředky, jak získat paměťovou

⁷¹ RYBÁŘ, M. *Základy kriminalistiky*. 2001, Plzeň: Aleš Čeněk, s. 39.

⁷² STRAUS, J.; NĚMEC, M. Kriminalistické učení o stopách. In: STRAUS, J.; NĚMEC, M. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 26-27.

⁷³ STRAUS, J.; NĚMEC, M. Kriminalistické učení o stopách. In: STRAUS, J.; NĚMEC, M. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 34.

stopu z vědomí člověka bez jeho souhlasu. Stejně tak je stopa ztracena po smrti osoby, která má zafixované paměťové stopy ve svém vědomí.⁷⁴ U případu sexuálních trestných činů je nositelem paměťových stop oběť, která je často jediná, která byla bezprostředně v kontaktu s pachatelem. Takové stopy jsou ale často těžko získatelné, protože oběť byla pod velkým stresem, a proto je pro ni těžké vybavit si je.⁷⁵

4.2 Materiální stopy

Materiální stopy vznikají třemi způsoby. Za prvé vznikají předáním energie, kdy dojde buď k deformaci objektu nebo k oddělení některé jeho části. Druhým způsobem je předání nebo přijetí hmoty, kdy vznikají stopy navrstvené (krev, ejakulát na nějakém povrchu) nebo odvrstvené (setření prachu rukou z nějakého předmětu). Poslední možností je kombinace výše uvedených, tedy současné předání hmoty a energie.⁷⁶

Materiální stopy můžeme dělit z různých hledisek. Podle druhu informace, kterou obsahují, rozlišujeme:⁷⁷

- Stopy odrážející vnější stavbu objektu - jedná se o změnu vlastnosti objektu na základě vzájemného silového působení - daktyloskopické stopy, mechanoskopické, balistické, trasologické stopy.
- Stopy odrážející vnitřní stavbu objektu – biologické a chemické stopy.
- Stopy odrážející funkční a dynamické vlastnosti a návyky objektu – vznikají při pohybu nebo jiném funkčním projevu člověka (chůze, běh, mluvení, psaní) – stopy lidské lokomoce, hlasu a ručního písma.
- Stopy obsahující sdruženou informaci o vlastnostech objektu, která se skládá z výše uvedených – daktyloskopická stopa vytvořená krví.

⁷⁴ STRAUS, J.; NĚMEC, M. Kriminologické učení o stopách. In: STRAUS, J.; NĚMEC, M. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 35 - 36.

⁷⁵ CHMELÍK, J.; IVOR, J. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: PORADA, V. a kol. *Kriminologická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 68.

⁷⁶ STRAUS, J.; NĚMEC, M. Kriminologické učení o stopách. In: STRAUS, J.; NĚMEC, M. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 38.

⁷⁷ STRAUS, J.; NĚMEC, M. Kriminologické učení o stopách. In: STRAUS, J.; NĚMEC, M. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 38 - 40.

Dále můžeme materiální stopy dělit na statické a dynamické, plošné a objemové, stopy vstřícné a stopy periférní. V poslední době došlo k velkému rozmachu mikrostop, které se vyznačují tím, že mají nepatrné rozměry, obsahují malé množství hmoty a jsou téměř neviditelné pouhým okem. Co je ale nejdůležitější, pachatel nemůže jejich zanechání ovlivnit. Význam kriminalistických stop je především v tom, že výsledek jejich zkoumání dovoluje vytvořit představu o události a jejich jednotlivých detailech, představu o fyzických a psychických vlastnostech pachatele, o prostředcích, které byly použity. Dále umožňuje identifikovat konkrétní předmět nebo zjistit jeho skupinovou příslušnost.⁷⁸

U sexuálních trestných činů jsou typickými materiálními stopami stopy biologické (krev, sperma, vlasy a tkáně pachatele) a stopy působení (stopy násilí na těle oběti a stopy zápasu na místě činu). Stopy biologické ještě do nedávna umožňovaly určit pouze skupinovou příslušnost, ale díky metodám analýzy DNA je nyní možná i individuální identifikace.⁷⁹

⁷⁸ STRAUS, J.; NĚMEC, M. Kriminalistické učení o stopách. In: STRAUS, J.; NĚMEC, M. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 40-44.

⁷⁹ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 461 - 463.

5 Typické vyšetřovací situace

„Typické vyšetřovací situace můžeme charakterizovat jako soubor druhově určitých specifik skupiny trestných činů charakterizující výchozí vyšetřovací situaci na základě souboru základních informací, zajištěných stop, způsobu spáchání a utajování trestné činnosti a dalších informačních komponentů.“⁸⁰

U sexuálních trestných činů je možné rozlišit následující tři typické vyšetřovací situace:⁸¹

- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že se skutek stal, nelze však jednoznačně určit, kdo je pachatelem. Vyšetřování je zaměřeno na zjištění osoby pachatele, a to na základě stop na místě činu a výpovědi.
- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že se skutek stal a lze učinit jednoznačný závěr o totožnosti pachatele. Vyšetřování je směřováno ke zjištění toho, zda je pachatel k dosažení. Nejpříznivější situace nastává v případě, že pobyt pachatele je znám a je možné zahájit trestní stíhání.
- Zjištěné skutečnosti nenasvědčují tomu, že byl skutek spáchán nebo vzbuzují pochybnosti. Totožnost pachatele je zpravidla známá. Vyšetřování směřuje k potvrzení, nebo vyvrácení výpovědi jedné ze stran.

Po sdělení obvinění lze typické vyšetřovací situace rozlišit podle přístupu obviněného k tomuto obvinění, k okolnostem kladeným mu za vinu a důkazům o nich. Jedná se o následující vyšetřovací situace:⁸²

- obviněný trestný čin doznává;
- obviněný trestný čin popírá;
- obviněný odmítá vypovídat.

Postoj obviněného je pouze jedním z prvků vyšetřovací situace. V rámci vyšetřování není hlavním cílem prokázání viny konkrétní osobě, ale dostatečné objasnění skutkového stavu věci. Tato zásada je platná v rámci vyšetřování všech trestných činů, u sexuálních trestných činů její požadavek sílí, a to z důvodů křivých obvinění, která nejsou výjimkou.⁸³

⁸⁰ CHMELÍK, J.; PORADA, V.; BUDINA, Z. Obecně o mravnostní kriminalitě. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 29.

⁸¹ CHMELÍK, J.; IVOR, J. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 68-69.

⁸² CHMELÍK, J.; IVOR, J. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 69.

⁸³ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 467.

6 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

Předmět vyšetřování je obecně vymezen v ust. § 89 odst. 1 trestního řádu, které obsahuje demonstrativní výčet základního rozsahu a předmětu dokazování. Je třeba dokazovat, zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin, zda tento skutek spáchal obviněný, případně z jakých pohnutek, dále je třeba dokazovat podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu, podstatné okolnosti k posouzení osobních poměrů pachatele, podstatné okolnosti umožňující stanovení následku, výše škody způsobené trestným činem a okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.

Při vyšetřování každého sexuálního trestného činu musí být zejména objasněny tyto informace:⁸⁴

- stanovení místa a času spáchání;
- způsob spáchání skutku, jeho rozsah a následek;
- zjištění stop na místě činu;
- příchodová a odchodová cesta pachatele na místo činu;
- použité pomůcky;
- způsob zakrývání spáchaného činu;
- informace o oběti, jak přišla ke kontaktu s pachatelem, zda je možná identifikace pachatele, zda ho zná, jak dlouho, odkud, zda s ním konverzovala, o čem a jak dlouho;
- zda pachatel použil násilí, jakým způsobem, jeho intenzita, zda použil nějaký předmět k násilí;
- zda se oběť bránila, způsob obrany, intenzita, zda obrana zanechala na oděvu a těle pachatele nějaké stopy;
- svědci, kteří mohli útok vidět a podat o něm informaci;
- zda oběť vyhledala lékařskou pomoc, a další.

K výše uvedeným okruhům zjišťovaných informací při objasňování jednotlivých trestných činů přistupují specifické otázky. U trestného činu znásilnění jsou za zvláštnosti předmětu vyšetřování považovány zejména:⁸⁵

- kdy a za jakých okolností došlo k prvnímu kontaktu oběti a pachatele;
- zda existuje nějaký vztah mezi pachatelem a obětí;

⁸⁴ CHMELÍK, J. Právní aspekty mravnostní trestné činnosti. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 115.

⁸⁵ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 467.

- jak se oběť dostala na místo činu;
- zda došlo k pohlavnímu styku;
- zda došlo k souloži nebo jinému pohlavnímu styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží;
- zda došlo k použití násilí, jeho charakter a intenzita;
- zda bylo využito bezbrannosti oběti a jak byl tento stav navozen;
- kolik bylo pachatelů a jaká byla úloha každého z nich;
- jaký odpor kladla oběť;
- zda se pachatel snažil zakrýt trestnou činností a případně jak;
- kdo byl svědkem trestného činu;
- jaké jsou následky znásilnění;
- k jaké materiální škodě došlo;
- proč poškozená oznámila trestný čin se zpožděním.

U trestného činu pohlavního zneužití můžeme jako zvláštnosti předmětu vyšetřování uvést:⁸⁶

- zda pachatel věděl, že jde o osobu mladší patnácti let ještě před pohlavním stykem;
- zda jde o zneužití nějaké z forem závislosti oběti na pachateli;
- sexuální pohnutka jednání;
- způsob zlákáni oběti;
- způsob pohlavního ukájení, zda došlo k ukojení a za jakých okolností;
- jakým způsobem byla trestná činnost zakrývána;
- druh a intenzita násilí;
- věk, sociální postavení, vzdělání a rozvoj rozumových vlastností pachatele a oběti;
- následky pohlavního zneužití na zdravém vývoji oběti;
- sexuální orientace pachatele.

⁸⁶ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 467.

7 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování

Policejní orgán je povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřujících ke zjištění jeho pachatele.⁸⁷ „Podnět k vyšetřování můžeme vymezit jako soubor informací, na základě kterých můžeme vyslovit hypotézu o možném spáchání trestného činu.“⁸⁸ Smysl podnětu nelze spatřovat pouze jako v jedné z podmínek zahájení úkonů trestního řízení, jedná se často i o důkaz ve věci a někdy také o základ pro trestní stíhání z důvodu křivého obvinění.⁸⁹

U sexuálních trestných činů jsou typickými podněty k vyšetřování oznámení, a to oznámení občanů (nejenom obětí, ale i svědků, rodičů, učitelů) a oznámení institucí (především zdravotnických zařízení, škol a školek). U trestného činu znásilnění není neobvyklé, že skutek je oznamován se značným zpožděním a to proto, že oběť není zpočátku schopna svěřit se ani svým blízkým. Dále se také často stává, že skutek není oznamován obětí samotnou, ale osobou, které se oběť svěřila. V rámci podnětu týkajícího se pohlavního zneužívání je nezbytné brát v úvahu, kdo tak činí. Pokud se jedná o školu, zdravotnické zařízení apod. nejsou obvykle pochybnosti. Pokud ale oznamovatelem je matka a podezřelým otec, je nutné vše pečlivě prověřit, protože se stává, že takové oznámení bývá vedeno snahou o pomstu za neshody v manželství nebo za odhalenou nevěru a trestní stíhání je odplatou.⁹⁰

Stává se, že mnoho skutků se snaží být ze strany oběti i její rodiny utajeno, a to především ze strachu z výsledků vyšetřování, jeho zaujatosti a nediskrétnosti. Obávají se, že oběti vznikne další újma. Na druhé straně negativní emoce vůči pachateli mohou vést ke zveličování viny, nadsazování a ke zkreslování role oběti. Další zvláštnosti týkající se sexuálních trestných činů lze spatřovat v tom, že oznámení mohou být smyšlená, kdy může jít o pomstu.⁹¹

⁸⁷ Ust. § 158 odst. 1 trestního řádu.

⁸⁸ CHMELÍK, J.; PORADA, V.; BUDINA, Z. Obecně o mravnostní kriminalitě. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 31.

⁸⁹ JELÍNEK, J. Přípravné řízení. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 515.

⁹⁰ CHMELÍK, J.; IVOR, J. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 70-71.

⁹¹ CHMELÍK, J.; IVOR, J. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 70-71.

8 Zvláštnosti počátečních úkonů

Velkou částí počátečních úkonů jsou i úkony neodkladné a neopakovatelné. Cílem počátečních úkonů je v krátkém časovém období zajistit důkazy a další informace, které slouží k postihu pachatele. Mezi počáteční úkony při vyšetřování sexuálních trestných činů patří výslech oznamovatele, ohledání místa činu, prohlídka těla oběti a pachatele a pátrání po pachateli.⁹²

8.1 Výslech oznamovatele

„Výslechem v kriminalistice rozumíme kriminalistickou metodu, kterou se na základě zákona získávají formou výpovědi (vysvětlení) kriminalisticky a právně relevantní informace z paměťových stop uložených ve vědomí vyslýchaných osob.“⁹³ Hlavním cílem výslechu je získat od dané osoby co nejpřesnější informace ohledně skutku, zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou pochybnosti. Výslech lze rozdělit do několika stádií, a to na úvodní stádium, stádium souvislého líčení a stádium otázek a odpovědí. V rámci úvodního stádia vyslychající ověřuje totožnost vyslychaného, zjišťuje jeho postoj k předmětu věci, informace o vztazích mezi vyslychaným a dalšími zúčastněnými osobami. Výslech plynule přechází do druhé fáze ve chvíli, kdy vyslychající vyzve vyslychaného, aby souvisle vypověděl, co je mu o předmětné věci známo. Jedná se o souvislé spontánní líčení vyslychaného, které by nemělo být zbytečně přerušováno. Vyslychajícímu toto stádium umožňuje především seznámit se s pohledem vyslychané osoby, zjistit nové možnosti interpretace a subjektivní názor vyslychaného. Posledním stádiem je stádium otázek a odpovědí, kterými se doplňuje, upřesňuje a prověřuje spontánní výpověď. Kladené otázky nesmí být kápiciozní nebo sugestivní.⁹⁴

Oznamovatelem sexuálních trestných činů může být osoba, která je očitým svědkem události, osoba, která se o spáchání trestného činu dozvěděla zprostředkovaně nebo také sama obět’.

U očitého svědka je výslech zaměřen na popis místa činu, popis pachatele, doby spáchání, jeho způsobu a průběhu spáchání trestného činu. Další otázky se týkají vztahu k pachateli a k oběti, zda je oznamovatel zná. Dále také, jak působí-

⁹² MUSIL, J. Komponenty jednotlivých metodik vyšetřování trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 416-417, KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 468.

⁹³ MALÝ, K. Výslech. In: PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 347.

⁹⁴ MALÝ, K. Výslech. In: PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 349-351.

lo jednání pachatele, zda použil násilí a reakce oběti, zda se bránila a zda volala o pomoc. Zjišťuje se, jestli oznamovatel slyšel rozhovor pachatele s obětí, pokud vůbec rozhovor vedli.⁹⁵

U oznamovatele, který se o spáchání trestného činu dozvěděl zprostředkovaně, zjišťujeme zdroj, který mu takovou informaci poskytl, jeho věrohodnost a chování. Dále kdy a kde se o této věci dozvěděl, okruh osob, které byly tomuto rozhovoru přítomny, kdo začal s rozhovorem a detailní popis rozhovoru. Zjišťuje se, kde se nachází místo činu, kdy a jakým způsobem mělo dojít ke spáchání, kdo je obětí, kdo je pachatelem a jeho popis a případně přítomnost dalších osob na místě činu. Zvláštní postavení jako oznamovatelům připadá rodičům nezletilé oběti, kdy je nutné objasnit další otázky, především kolikrát byl rozhovor s nezletilým veden, jaké bylo chování nezletilého po činu, zda došlo k prohlídce rodiči nebo lékařem, jaká jsou zjištění této prohlídky, zda existují věcné důkazy, a v neposlední řadě také charakteristika poškozeného jeho rodiči.⁹⁶

Jak bylo napsáno výše, oznamovatelem může být i sama oběť. Při jejím výsledku je nezbytné mít na paměti, že obsahem výsledku jsou záležitosti nejintimnější sféry oběti a pro oběť je velmi psychicky náročné vypovídat o činu. Poškozený má na výsledku vyšetřování velký zájem, což někdy může vést k zamlčování skutečností, které pro něj nejsou příznivé. Výslech by měl být veden starším zkušeným kriminalistou nebo ženou, aby oběť neměla problém s projevením důvěry. Výslech je zaměřen na zjištění doby a místa události, proč poškozená osoba na místě byla, jak se na něj a z něj dostala, způsob jednání pachatele, použité násilí, zda se oběť bránila, zda došlo k souloži, popis pachatele, zda pachatele zná, zda vedli rozhovor, zda navštívila po činu lékaře, zda něco ztratila nebo našla na místě činu, zda existují nějakí svědci.⁹⁷

Výslech dětské oběti je velmi náročný, jak pro oběť samotnou, tak i pro vyšetřovatele, který by se měl v takovém případě držet určitých doporučení, kterými je používání slov a slovních obrátů, kterým dítě rozumí, předem si vyjasnit specifický význam některých slov, které užívá dítě a používat je (pojmenování pohlavních orgánů), používat slovní zásobu dítěte, nepoužívat nové výrazy, používat jednoduché věty, nekritizovat jeho chování, nehodnotit událost a neodsuzo-

⁹⁵ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 468-469.

⁹⁶ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 469.

⁹⁷ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 469.

vat obviněného. Při výslechu dětí jsou používány demonstrační loutky označované jako Jája a Pája (příloha č. 12). Jedná se o panenky, které mají i zevní primární sexuální znaky a oběť s jejich pomocí popisuje průběh činu. Další důležitou podmínkou úspěšného provedení výslechu dítěte je jeho provedení ve vhodném prostředí, například ve speciálně uzpůsobených výslechových místnostech (příloha č. 13 a č. 14). Může se stát, že i když dítě chce vypovídat, nemůže si rozpomenout na řadu detailů, a to především z důvodů tzv. obranných mechanismů, které si vytvořilo k lepšímu vyrovnání se se zneužíváním v jeho průběhu. Za nejčastější obranný mechanismus je považováno vytěsnění, kdy dochází k potlačení části vzpomínek. Potlačené vzpomínky se nicméně postupem času mimovolně vrací, především v průběhu puberty nebo při stresující události. Dalším druhem obranného mechanismu je popření, kdy dítě nepřijímá realitu, popírá ji a nepřipouští si nebezpečí. Popírání může vyústit v situaci, kdy dítě odmítá, že bylo kdy zneužito. Odštěpení může mít formu amnézie nebo mnohočetné osobnosti. Traumatizující vzpomínky se vůbec nedostávají do vnitřního života dítěte, zneužívání v tomto případě není vytěsněno, protože není ani integrováno. Idealizace je obranný mechanismus, kdy oběť přisuzuje pachateli jen ty dobré vlastnosti, i když je intelektuálně schopná reálně hodnotit i špatné vlastnosti. Další možností je situace, kdy se oběť identifikuje s pachatelem, akceptuje ho. Obvyklé pro takovou oběť je vnímání sama sebe jako zlou, je agresivní vůči slabším a zvířatům. Obranné mechanismy způsobují mezery ve vzpomínkách, které je nutné akceptovat. Úkolem vyšetřovatelů je umět rozpoznat obranné mechanismy a pracovat s nimi.⁹⁸ V případě, že znovuoživení prožité události výslechem, by vzhledem k věku dítěte mohlo mít nepříznivý vliv na jeho duševní a mravní vývoj, je obligatorně přibrán k výslechu pedagog nebo jiná osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže (dětský psycholog, dětský psychiatr). Jejím úkolem je přispět ke správnému vedení výslechu. Dále může být prizván i rodič vyslýchaného dítěte, a to v případě, že jeho přítomnost nesníží ochotu a schopnost dítěte vypovídat, nebo nemá-li zájem na věci.⁹⁹

⁹⁸ KAREŠOVÁ, V. Sexuálně motivovaná trestná činnost páchaná na dětech. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 79 – 82, s. 177 - 180.

⁹⁹ CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži*. Praha: Linde, 2010, s. 185.

8.2 Ohledání místa činu

Místo činu můžeme chápat jak v užším smyslu, kdy se jedná o místo, kde došlo ke spáchání trestného činu, tak v širším slova smyslu jako všechna místa, která se spáchaným trestným činem souvisela a nacházejí se zde stopy, například místo příprav nebo místo, kde pachatel čekal na svou oběť. Ohledání místa činu je neodkladným úkonem, který zajišťuje zjištění, zkoumání, fixaci a hodnocení situace na místě. Pro vyšetřování je místo činu tím nejdůležitějším zdrojem informací. U sexuálních trestných činů jsou typickými místy činu odlehlá prostranství (les, park, louka) nebo v případě znásilnění atypická místa (chodba, výtah, sklep, vozidlo). Pro tyto trestné činy je typické, že existují dvě místa činu, jedno, kde pachatel oběť sleduje a vyčkává, a druhé, kde dojde k samotnému sexuálnímu útoku. Mnohdy se stává, že na místě vyčkávání a typování je nalezeno více stop než na místě samotného útoku (nedopalky, stopy obuvi). Ohledání místa činu se provádí podle obecně platných pravidel ohledání. Při ohledání je potřeba se u sexuálních trestných činů zabývat především stopami po násilí. V terénu se jedná o stopy trasologické (stopy obuvi), stopy věcné (utržený knoflík, předměty pachatele nebo oběti) a změny v terénu (rýhy v zemi, zvalený travnatý porost, polámané větvičky, vytlačené stopy části těla – loktů, kolen). Při ohledání místa činu v uzavřených prostorech se především zaměřujeme na konkrétní místo jednání (postel, kanape) a hledají se stopy na předmětech, kde došlo k pohlavnímu styku (matrace, prostěradlo). Jak bylo uvedeno výše, u sexuálních trestných činů se často setkáváme s falešnými obviněními, proto je nezbytné věnovat pozornost tzv. negativním okolnostem, tedy takovým změnám na ohledávaném objektu, které jsou v logickém rozporu s ostatními informacemi získanými z ohledání. Dále se jedná o situaci, kdy na místě činu nenacházíme stopy, které jsou tam očekávané a měly by se tam vyskytovat, nebo naopak jsou zde změny, které jsou nelogické, cizí a protichůdné.¹⁰⁰

8.3 Prohlídka těla oběti a pachatele

Prohlídku těla oběti je nutné provést co nejdříve po spáchání trestného činu. Kvůli stopám není vhodné, aby se oběť umyla nebo převlékla. Lékařské vyšetření je obvykle prováděno gynekologem. Pokud se v průběhu vyšetřování objeví pochybnosti, prohlídku provede soudní lékař s využitím nálezu od gynekologa

¹⁰⁰ VELERÍAN, L. Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 156 - 157.

nebo traumatologa. V rámci vyšetření je nutné zaměřit se na tři okruhy zjištění, a to známky fyzického násilí a obrany (oděrky, škrábance, otoky, podlitiny), známky soulože a známky stavu bezbrannosti (alkohol, sedativa, drogy). Zvláštní pozornost je věnována prohlídce zevního genitálu, na kterém bývají znaky poranění a oblasti řitního otvoru. V rámci prohlídky těla oběti jsou provedeny odběry biologického materiálu (sperma, sliny, kůže za nehty), ale i odběr krve a moči (HIV, alkohol, léky, drogy). Co se týká oděvu oběti, v první řadě se zaměřujeme na zjištění jeho poškození vzniklého v důsledku násilného rozepínání, svlékání (odtržené knoflíky, roztržené spodní prádlo, poškození zipu u kalhot nebo sukně). Zpravidla na těle oběti v těchto místech nalezneme zarudnutí, například od tahu ramínka podprsenky. Pokud k činu dojde v přírodě, nalezneme na oblečení stopy znečištění od trávy nebo hlíny. K dalšímu zkoumání jsou zajišťovány punčocháče, spodní prádlo a části oděvu, kde se předpokládá přítomnost skvrn spermatu.¹⁰¹

Každý, proti komu je vedeno trestní řízení, je povinen se podrobit lékařské prohlídce. Na oděvu podezřelého hledáme především známky zápasu, krevní stopy oběti a stopy zanechané obětí, například vlasy. Při prohlídce těla pachatele hledáme stopy po zápasu (kousnutí, škrábance, podlitiny, oděrky) a stopy po souloži (poševní sekret, sperma, ochlupení napadané osoby na pohlavním údu)¹⁰²

8.4 Pátrání po pachateli

Předpokladem pro rychlé dopadení pachatele je zejména okamžité oznámení o spáchání trestného činu a bezprostřední reakce policie.¹⁰³

¹⁰¹ KOLIBA, P.; KOVÁŘ, P. Role gynekologa při péči o oběti sexuální agrese. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 183, 185.

¹⁰² DVOŘÁČEK, I. Sexuální agrese z pohledu soudního lékaře. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 237-238.

¹⁰³ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 472.

9 Zvláštnosti vyšetřovacích verzí, plánování a organizování vyšetřování

„Verze jsou základem kriminalistického poznání řešené události. Jejich význam spočívá zejména v tom, že napomáhají předběžně vyplňovat mezery v informacích o spáchaném činu a eliminovat mnohost interpretací vzniku zajištěných stop.“¹⁰⁴ Verze slouží jako základ pro další plánování, odhalování a objasňování spáchaného skutku. U stanovování verzí pro sexuální trestné činy je typické stanovování verzí i ve vztahu k jednání oběti, a to z důvodu falešných obvinění a předstíraných trestných činů. Při vyšetřování sexuálních trestných činů se uplatňují tyto typické verze:¹⁰⁵

- Podle motivu pachatele:
 - čin byl spáchán z důvodu sexuální úchytky pachatele;
 - spáchání činu bylo vyprovokováno obětí, která svým jednáním působila na pachatelovo libido;
 - čin je výsledkem agresivního jednání pachatele vůči oběti.
- Podle vztahu pachatele a oběti:
 - pachatel oběť před činem neznal, jedná se o náhodou oběť;
 - jde o citově blízkou osobu. Motivem činu je zkratkovité jednání pachatele, vyprovokovaný sexuální styk, sexuální úchytky, vliv alkoholu apod.;
 - jedná se o osobu známou, se kterou nemá pachatel bližší vztah (kolegové).
- Podle místa a způsobu spáchání:
 - jedná se o náhodný sexuální útok pachatele vůči oběti;
 - jedná se o předem připravovaný a plánovaný sexuální útok;
 - k činu dojde kvůli vyprovokování prostředím a okolnostmi;
 - pachatel využil lsti nebo uvedl oběť do stavu bezbrannosti;
 - pachatel využil závislosti oběti.

Cílem kriminalistů je podle shromážděných informací postupně vyloučit neprokázané verze a potvrdit verzi, která směřuje k odhalení a usvědčení pachatele.

¹⁰⁴ CHMELÍK, J.; KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 136.

¹⁰⁵ CHMELÍK, J.; KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 136.

Co se týká plánování vyšetřování, platí pro sexuální trestné činy obecné taktické postupy a doporučení s drobnými úpravami, které vyplývají ze zvláštní povahy sexuálních trestných činů. Především je nutné pamatovat na to, že jedny z typických stop, biologické stopy, podléhají rychlé zkáze, a proto je nezbytné úkony plánovat tak, aby tyto stopy nebyly znehodnoceny. Dalším specifikem je časová tíseň, protože hrozí nebezpečí recidivy.¹⁰⁶

¹⁰⁶ CHMELÍK, J.; KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 136-137.

10 Zvláštnosti následných úkonů

V rámci vyšetřování všech trestných činů je využívána řada kriminalistických metod, které jsou pro tyto účely zakotveny v trestním řádu. Pro vyšetřování sexuálních trestných činů nejsou zásadní specifika v rámci následných úkonů, pouze je nutné dbát na skutečnost, že takové činy zasahují do intimní sféry člověka, a tudíž některé úkony nejsou z důvodu další možné psychické újmy v některých případech vhodné.

10.1 Výslech obviněného

Výpověď obviněného, jako důkazní prostředek, je v rámci vyšetřování velmi důležitá. Předmětem vyšetřování je jednání obviněného a právě on může podat o tom nejpřesnější informace. Nicméně obviněný má mimořádný zájem na výsledku vyšetřování, a proto musíme mít toto na paměti při posuzování jeho výpovědi. Stejně tak výpověď je určitou formou jeho obhajoby. Přítomnost obviněného je zajištěna jeho předvoláním, případně předvedením. Prvnímu výslechu předchází zjištění totožnosti a osobních dat obviněného, objasnění podstaty obvinění a poučení o jeho právech. Zejména se jedná o poučení o tom, že není povinen vypovídat, má právo si zvolit obhájce a být vyslýchán za jeho přítomnosti. Samotný výslech týkající se obvinění se skládá ze dvou částí, a to monologické, kdy se obviněný nechá spontánně vypovídat bez kladení otázek, a část dialogickou, v rámci které se doplňuje výpověď, odstraňují se nejasnosti, nepřesnosti a rozpor. Je nutné zajistit, aby obsah výpovědi odpovídal skutečně tomu, co obviněný chtěl vypovídat. Proto platí zákaz jakéhokoli donucování obviněného k výpovědi nebo doznání. Výpověď je jeho právem, nikoli povinností. Stejně tak platí zákaz používání kapciózních nebo sugestivních otázek. Kapciózní jsou takové, které jsou formulované tak, aby vyslýcháný nepoznal jejich pravý smysl a byl naveden k odpovědi, kterou by jinak nepodal. Sugestivní otázky jsou takové, které obsahují odpověď, kterou vyslýchající chce slyšet.¹⁰⁷

V rámci výslechu by měl vyslýcháný nejprve vypovídat o svém osobním životě, zvláště o pohlavním životě. Dále by měl popsat vztah k oběti, pokud takový vztah není, tak okolnosti setkání, kde a jak se potkali, měl by popsat další přítomné osoby, jak se oběť ve společnosti bavila, jaká byla reakce na jeho sexuální

¹⁰⁷ JELÍNEK, J. Jednotlivé důkazní prostředky. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 404 - 408.

návrhy nebo intimnosti. Pokud spáchání skutku popírá, měl by se pokusit vysvětlit motiv, který vedl oznamovatele k podání trestního oznámení. Následně by měl obviněný vypovídat o samotném průběhu pohlavního styku, jestli a jak se daná osoba bránila, zda volala o pomoc. Měl by objasnit, jak se poškozená chovala při styku a po něm, kam odešla a zda s obviněným komunikovala, případně jestli ji doprovázel. Obviněný by měl vyšetřovatelům sdělit, jaký měl oděv z důvodu provedení důkazů na něm a kde se nachází. Následně by měli vyšetřovatelé přistoupit k předložení důkazů, které proti obviněnému mají, a požadovat vysvětlení týkající se zejména zranění na těle oběti i obviněného, stop na oděvu a spodním prádle oběti, a dalších důkazů, které prokazují, že k pohlavnímu styku došlo.¹⁰⁸

10.2 Konfrontace

„Konfrontace je kriminalistická metoda, při níž se dvě dříve vyslechnuté osoby, mezi jejichž výpověďmi jsou závažné rozpory, postaví tváří v tvář s cílem vyjasnit tyto rozpory, jež nelze odstranit jinak.“¹⁰⁹ Při objasňování sexuálních trestných činů není hojně využívána, a to především z toho důvodu, že je psychicky velmi náročná, jednak pro oběť, ale i pro pachatele, jedná-li se o křivé obvinění. Obviněný může při konfrontaci na oběť negativně působit, zstrašovat ji nebo zpochybňovat pravdivost její výpovědi. Naopak, jedná-li se o falešné obvinění, může se stát, že domnělá oběť bude působit naprosto přesvědčivě a obviněný vlivem stresové situace bude vypovídat nepřesvědčivě.¹¹⁰

10.3 Prověrka výpovědi na místě

Prověrka výpovědi na místě je metoda „spočívající v tom, že vyslechnutá osoba dobrovolně ukáže místa a objekty spojené s vyšetřovanou událostí, popíše na místě okolnosti potřebné k objasnění vztahu určitých objektů k vyšetřované události a demonstruje některé činnosti“.¹¹¹ Prověrka výpovědi na místě se podle ust. § 104d trestního řádu koná, pokud je zapotřebí za osobní přítomnosti podezřelého, obviněného nebo svědka doplnit nebo upřesnit důležité údaje vztahující se k určitému místu. I přesto, že prověrka výpovědi na místě může při objasňování

¹⁰⁸ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 472 - 473.

¹⁰⁹ KONRÁD, Z. Výslech a konfrontace. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 337.

¹¹⁰ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 474.

¹¹¹ KONRÁD, Z. Prověrka výpovědi na místě činu. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 341.

sexuálních trestných činů významně přispět k objasnění situace, nevyužívá se často. Její hlavní využití je především v případech podezření z falešného obvinění.¹¹²

10.4 Rekognice

Rekognice je forma kriminalistické identifikace, jejíž podstatou je opětovné poznání dříve bezprostředně vnímaného objektu, tedy osob nebo věcí. Cílem je ztotožnit objekt s dříve vnímaným objektem pomocí obecných a specifických vlastností. Základním pravidlem pro správné provedení rekognice je, že ztotožňovaná osoba musí být předváděna spolu s několika příbranými osobami, které mají podobné charakteristiky se ztotožňovaným. Ztotožňovaný a příbrané osoby se předvádějí zpravidla společně (příloha č. 15 a č. 16).¹¹³ Pro objasnění sexuálních trestných činů je tento úkon velmi podstatný a jsou pro něj dobré podmínky, protože oběť byla v bezprostředním kontaktu s pachatelem. Nicméně i přesto je tento úkon využíván výjimečně, a to z důvodu traumatu, které by mohlo vyvolat opětovné spatření pachatele. V případě nutnosti provedení rekognice je nezbytné ji provádět šetrným způsobem, například přes jednostranné zrcadlo.¹¹⁴

10.5 Vyšetřovací pokus

V případě pochybností týkajících se výpovědi, konkrétně zda se skutek mohl stát způsobem popisovaným danou osobou nebo zda to je nemožné, koná se vyšetřovací pokus. Ověřuje se například, zda průběh znásilnění je vzhledem k prostorovým podmínkám možný podle popisu oběti, nebo zda svědek mohl na určitou vzdálenost vidět nebo slyšet to, co tvrdí. Vyšetřovací pokus bývá obvykle používán při vyvrácení falešného obvinění.¹¹⁵

10.6 Rekonstrukce

Rekonstrukce je „metoda obnovení kriminalisticky významných hmotných objektů, situací a skutkových okolností, nebo jejich podstatných znaků, podle původních zachovaných částí objektu, popisu, fotografií, či jiných údajů s cílem

¹¹² CHMELÍK, J.; KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 136-137.

¹¹³ RYBÁŘ, M. *Základy kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2001, s. 149 - 151.

¹¹⁴ VALERIÁN, L. Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 163.

¹¹⁵ VALERIÁN, L. Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 163.

bezprostředního zkoumání těchto objektů.¹¹⁶ Při vyšetřování sexuálních trestných činů je rekonstrukce využívána zpravidla pokud došlo ke smrti oběti (příloha č. 17 a č. 18).¹¹⁷

10.7 Expertizy

Expertiza je metoda „spočívající v systému úkonů a operací směřujících k odhalení nebo objasnění skutečností důležitých pro dokazování v trestním řízení za použití odborných znalostí a metod z různých oblastí vědy, techniky, umění a řemesel“¹¹⁸.

V průběhu vyšetřování často vyvstanou otázky, na které kriminalisté svými obecnými znalostmi nestačí a je potřeba k jejich objasnění odborníků. Takový odborník může podat odborné vyjádření, postačí-li to, jestli ale pro složitost posuzované otázky takové vyjádření nestačí, odborník vypracuje znalecký posudek. Rozdíl je v osobě, která odbornou otázku zodpovídá. V případě znaleckého posudku se musí jednat o osobu zapsanou v seznamu znalců. Odborné vyjádření pak mohou vypracovat osoby z tohoto seznamu, ale i každá fyzická nebo právnická osoba, která má potřebné odborné předpoklady. Dalším rozdílem je jejich právní povaha jako důkazních prostředků, protože odborné vyjádření je považováno pouze za listinný důkaz.¹¹⁹

Při vyšetřování sexuálních trestných činů jsou nejvíce využívány soudně lékařská expertiza, soudně psychiatrická expertiza, sexuologická expertiza a kriminalistická expertiza:¹²⁰

- Soudně lékařská expertiza

Taková expertiza se zaměřuje na zkoumání těla oběti i pachatele. Zaměřuje se především na stopy násilí (oděrky, hematomy, škrábance, řezné rány, otoky) a jakému jednání tyto stopy nasvědčují. Zkoumají, jestli na těle oběti jsou stopy po souloži nebo jiném sexuálním jednání, zda došlo k defloraci nebo zda měla oběť pohlavní styk již před činem. Jaké následky způsobil daný čin na zdraví obě-

¹¹⁶ STRAUS, J. Kriminalistická rekonstrukce. In: PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 369.

¹¹⁷ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 474.

¹¹⁸ KONRÁD, Z. Využití znalců a odborníků v kriminalistické praktické činnosti. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 308.

¹¹⁹ JELÍNEK, J. Jednotlivé důkazní prostředky. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 515.

¹²⁰ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 475.

ti. Jaký je tělesný vývin oběti, zda odpovídá jejímu věku a zda se mohla účinně bránit. Zda průběh mohl být takový, jak je popisován obětí. Dále je důležité zjistit, zda pachatel nebo oběť trpí pohlavní chorobou a případně jakou, zda je oběť gravidní a jak dlouho.¹²¹

- Soudně psychiatrická expertiza

Soudně psychiatrické zkoumání se zaměřuje na zjištění toho, zda obviněný trpí duševní poruchou a případně jakou, zda s ní byl v minulosti léčen, jaké jsou její projevy, zda je zde pravděpodobnost recidivy. Dále posuzují, zda pobyt obviněného na svobodě je nebezpečný pro společnost a jestli je nezbytné nařídít ústavní léčbu. Znalec dále posuzuje, zda je obviněný schopen účastnit se trestního řízení a chápat jeho smysl.¹²²

- Sexuologická expertiza

V rámci této expertizy je zkoumán vývin pohlavních orgánů obviněného, jestli odpovídá jeho věku a jestli nevykazuje nějaké vývojové anomálie. Dále se zjišťuje, zda je obviněný schopen soulože a oplodnění, jaké jsou jeho dosavadní sexuální zkušenosti, způsob jeho obvyklého uspokojování, jak často má potřebu pohlavního ukájení a při jaké činnosti cítil největší uspokojení. Dále je také důležité zodpovědět otázku, zda obviněný netrpí sexuální deviací.¹²³ Otázky pokládávané znalcům mohou vypadat takto: Byla u zkoumaného zjištěna sexuální deviace? Pokud ano, o jakou sexuální deviaci se jedná? Mohla zjištěná sexuální deviace ovlivnit rozpoznávací a ovládací schopnosti zkoumaného, případně do jaké míry? Je vzhledem ke zjištěné sexuální deviaci pobyt na svobodě možný? Jaká jsou navrhovaná opatření? Jaká je prognóza vývoje sexuální deviace? Je nezbytné u zkoumaného nařídít ochranné léčení, popřípadě jiné opatření?¹²⁴

Jako základní diagnostická metoda je užíváno anamnestické vyšetření, v rámci kterého je zkoumáno neobvyklé zaměření a zvláštní chování v dětství (ženské chování, týrání zvířat), odlišná náplň masturbačních fantazií a polučních snů, výskyt funkčních sexuálních poruch, nízká motivace k běžným sexuálním aktivitám, vada v sexuální empatii, absence hlubších citových vztahů. V rámci vyšetření je nutné hodnotit i celkovou informovanost vyšetřovaného o sexualitě

¹²¹ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 475.

¹²² KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 475.

¹²³ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 475.

¹²⁴ CHMELÍK, J. Právní aspekty mravnostní trestné činnosti. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 121.

a jak o ní hovoří. Jako pomocná vyšetřovací metoda je používána falometrie, která pomáhá odpovědět na otázku, zda obviněný trpí poruchou sexuální preference. Vyšetření se provádí prostřednictvím přístroje, falometru, který „zaznamenává změny náplně cévního systému pohlavního údu v závislosti na předkládaných erotických stimulech.“¹²⁵ Vyšetřovanému jsou předkládány fotografie nahých osob obou pohlaví všech věkových kategorií, ale také fotografie neutrální (např. krajina), pornografické fotografie a fotografie ukazující sexuálně agresivní tematiku nebo nekrosadistické. Kromě fotografií lze vyšetřovanému předkládat i videa nebo čtené příběhy. Při vyšetření jsou posuzovány reakce vyšetřovaného na předkládané stimuly. Je nutné, aby vyšetřovaný byl při zkoumání uvolněný a spolupracoval, jinak by vyšetření bylo ztíženo nebo částečně nebo zcela znemožněno. Nevýhodou je, že je zde možnost, aby vyšetřovaný potlačil své přirozené reakce, ale je nemožné, aby předstíral běžné reakce.¹²⁶

- Kriminologická expertiza

Z kriminologických expertiz patří při objasňování sexuálních trestných činů mezi nejvíce využívané expertiza biologická, expertiza trasologická a expertiza chemická.¹²⁷

¹²⁵ PROCHÁZKA, L. Soudní sexuologie. In: PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2012, s. 176.

¹²⁶ PROCHÁZKA, L. Soudní sexuologie. In: PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2012, s. 176.

¹²⁷ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 475.

11 Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a zvláštnosti kriminalistické prevence

Možnost využití veřejnosti je při vyšetřování sexuálních trestných činů velká, neboť společnost tyto činy odsuzuje a je ochotna při dopadení takového pachatele pomoci. Zpravidla je veřejnost využívána při pátrání po osobě pachatele. Fotografie nebo portrét pachatele je zveřejněn v médiích a často na základě informací od veřejnosti je objasněna identita pachatele. Pokud využíváme média k vyšetřování, je nutné postupovat citlivě ve vztahu k osobě oběti, stejně tak informace o případu by měly být poskytovány v co nejmenší nutné míře, aby šetřily soukromí oběti.¹²⁸

Slovo prevence pochází z latinského *praeventus*, což znamená zákrok předem. Prevence znamená předcházení nežádoucím jevům a ochrana před nimi, jsou tak nazývány všechny aktivity, které slouží k zabránění výskytu a rozvoji negativních jevů ve společnosti. „Prevence kriminality je chápána jako záměrné, plánovitě a koordinované působení na příčiny a podmínky, které vedou k jejímu páchání, s cílem odstranit je nebo alespoň podstatně omezit.“¹²⁹ V prostředí české společnosti je na prevenci kriminality kladen značný důraz. Je prokázáno, že efektivnější je trestné činnosti předcházet, než pouze formou represivních opatření napravovat často nenapravitelné negativní následky. Je uplatňována ve třech základních rovinách, a to jako generální prevence, která je založena na preventivním účinku trestu, sociální prevence, kdy se jedná o aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace jedince a aktivity spočívající ve změně nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou zásadní pro páchání trestné činnosti, sociální oblasti, poslední je prevence situační, kdy pro některé trestné činy je typické místo jejich páchání a typické okolnosti, poznání těchto znaků je základním předpokladem pro účinnou prevenci.¹³⁰

Obecně platí, že za nejlepší prevenci sexuálních trestných činů je považována ta, co začíná v nejnižším věku. Samozřejmě je nutné přizpůsobit preventivní opatření věku dítěte. Důležité je, aby dítě chápalo základní otázky sexuality a bylo schopno rozpoznat, co je nebezpečné a nedovolené jednání, dále aby bylo schop-

¹²⁸ KONRÁD, Z. Metodika vyšetřování sexuálních trestných činů. In: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 475.

¹²⁹ CHMELÍK, J.; PORADA, V.; BUDÍNA, Z. Obecně o mravnostní kriminalitě. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 33.

¹³⁰ VELERJÁN, L. Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 166.

no se chránit a bránit. Základní výchovné poučení by měly děti získat v rodině, dále je samozřejmě nutné preventivně působit v rámci školní docházky, například zařazením sexuální výchovy nebo různých besed na toto téma do výuky.¹³¹

Prevenci dělíme na primární, sekundární a terciární. Primární prevence je zaměřena na celou populaci, děti i dospělé, a působí do budoucna. Jejím hlavním úkolem je zamezení vzniku negativního jevu. V rámci primární prevence je nutné se zaměřit na nejmladší, neboť v tomto věku se hlavně utvářejí jejich postoje a hodnoty. Sekundární prevence je zaměřena na rizikové osoby, u kterých existuje zvýšená pravděpodobnost takového jednání v budoucnu nebo na rizikové životní situace, sociální prostředí, ve kterém jedinec žije. Hlavní náplní sekundární prevence je včasné vyhledání problému, poradenství, poskytnutí informací, sociální péče. K takovému účelu slouží například poradny nebo linky důvěry. V rámci terciární prevence se jedná o zajištění a poskytnutí včasné odborné pomoci ze strany lékaře, pedagoga, psychologa, rodičů, ale i policistů, kteří pomohou se zamezením recidivy, minimalizací škody a resocializací. Jedná se o aktivity a opatření, která jsou zaměřena na osoby, které již spáchaly nějaký trestný čin nebo osoby, u kterých to hrozí. Slouží k tomu především léčebná zařízení, poradenské služby, výchovná zařízení, charitativní sdružení nebo církevní aktivity.¹³²

Primární prevence je převážně záležitostí školy a rodiny. Na prevenci sekundární a terciární se s ohledem na potřebu odborných znalostí podílejí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo spravedlnosti, ale i nevládní a charitativní organizace.¹³³

Prevence by se v rámci sexuálních trestných činů měla zaměřit především na aktivní policejní preventivní činnosti v místech možného páchaní této činnosti (okolí škol, dětských hřišť, parků), osvětovou a výchovnou činnost, zlepšení péče o děti v rodině i ve škole a také zajištění ochranného sexuologického léčení pachatelů sexuálních trestných činů v případě, že trest nemůže řádně splnit svůj výchovný účel.¹³⁴

¹³¹ VELERIÁN, L. Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 166.

¹³² CHMELÍK, J.; PORADA, V.; BUDINA, Z. Obecně o mravnostní kriminalitě. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 35.

¹³³ GJURIČOVÁ, J. *O prevenci kriminality*. [online]. [cit. 04.03.2015]. Dostupné na: <http://www.prevencekriminality.cz/o-prevenci-kriminality/teoreticky-uvod/>.

¹³⁴ VELERIÁN, L. Mravnostní kriminalita z pohledu Policie ČR. In: KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 166.

Co se týká prevence znásilnění, existuje zde několik rad, jakým situacím se vyvarovat a jak se chovat, aby se pravděpodobnost znásilnění minimalizovala, především tedy vyhýbat se opuštěným a liduprázdným místům (parky, nádraží, noční ulice). Pokud žena musí jít domů v nočních hodinách, měla by volit osvětlená prostranství, na která je vidět z okolních budov. V případě, že ji začne na opuštěném místě obtěžovat nějaký muž a nemůže utéct, měla by se pokusit udržet verbální kontakt na neutrální téma. Jestliže muž přistoupí k násilí, měla by využít všechny možné prostředky k jeho zneškodnění. Nedoporučuje se násilníkovi vyhrožovat, že čin nahlásíte na policii nebo jiným způsobem, protože výhrůžky zpravidla zvyšují jeho agresi. Je nutné zvolit takovou formu obrany, aby újma na zdraví byla co nejmenší a aby se předešlo smrtelnému zranění. Pokud ke znásilnění dojde, je pro potrestání pachatele nezbytné, co nejdříve čin ohlásit.¹³⁵

V rámci prevence před pohlavním zneužíváním by měl být kladen největší důraz na sexuální výchovu dětí, aby byly schopné rozpoznat, jaké chování není dovolené, a byly schopné říct ne.

¹³⁵ CHMELÍK, J.; PORADA, V.; BUDINA, Z. Obecně o mravnostní kriminalitě. In: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 39-40.

12 Kazuistika

Pro ilustraci jednotlivých metod a postupů, kterým jsem se věnovala v práci, uvádím na závěr případ znásilnění publikovaný v Kriminologickém sborníku¹³⁶.

V brzkých ranních hodinách se mladá 20letá dívka vracela z nočního podniku, kde byla se svými přáteli, vydala se sama na cestu a zatelefonovala matce, že už je na cestě a že se ještě ozve. Zde vidíme už chybu v rámci prevence sexuálních trestných činů, dívka šla v noci a sama. Matka jí následně volala zpátky, aby zjistila, kde se právě nachází a zda je v pořádku, ale telefon byl nedostupný, stejně jako při dalších pokusech. Matka proto kontaktovala přítele dívky, ale ten také nevěděl, kde dívka přesně je. Telefon byl stále nedostupný, proto matka zavolala na policii a záchrannou službu, aby zjistila, zda oni nemají o dceři nějaké informace, bohužel ale neměli. Matka se proto dostavila na policejní stanici, aby oznámila pohřešování dcery s tím, že má o ni strach, protože takto se ještě nikdy nechovala. Poté, co se matka vrátila domů, jí kolem 8 hodiny ranní zavolal přítel dcery, že ta je u něj a svěřila se mu, že byla znásilněna. Jak jsem psala výše, včasné oznámení trestného činu výrazně zvyšuje šance na dopadení pachatele. Matka se za ní neprodleně vydala, kontaktovala policii, která přijela na místo a která přivolala záchrannou službu, ta dívku převezla na gynekologické oddělení, kde došlo k ohledání těla a oblečení oběti. Oznamovatelem skutku tedy byla matka poškozené, která sdělila, co jí řekla její dcera, než dorazila policie. Dívka poté byla vyslechnuta a událost popsal ve shodě s výpovědí matky, dále také uvedla, že je schopna se k věci vyjádřit a zúčastnit se prvotních úkonů v trestním řízení a že nepožaduje psychologickou pomoc.

Dívka vypověděla, že před třetí hodinou ranní odešla z baru na Václavském náměstí a šla na autobusovou zastávku, kde se zeptala neznámých lidí na cestu. Ti jí řekli, že jejím směrem nic nejede a že musí na jinou zastávku a ukázali jí směr. Dívka se tím směrem vydala a zatelefonovala matce, že je na autobusové zastávce a chystá se jet domů. Protože dívka nebyla místní, ztratila po cestě orientaci a nevěděla, kde je daná autobusová zastávka. Rozhodla se tedy zavolat matce, aby pro ni přijela, jak jí předtím nabízela. Zjistila ale, že telefon je vybitý, a tak se vydala na cestu pěšky. Po pár minutách došla k boční ulici, kde postával muž, nikdy předtím ho neviděla, neznala ho. Protože nevěděla, kde je, zeptala se ho, jak

¹³⁶ VANĚK, J. Znásilnění a loupež. *Kriminologický sborník*. 2013, roč. LVII, č. 1, s. 3 – 8.

se dostane na Václavské náměstí. Muž jí ukázal směr a navrhl jí, že může jít s ním, že jde stejným směrem. Dívka souhlasila a šla za ním do boční ulice, bylo asi kolem tří čtvrtě na čtyři ráno. Po pár krocích ji velkou silou uchopil za ruce a oděv, zatáhl ji do blízkého vchodu činžovního domu a zavřel dveře (příloha č. 19). Útočník udeřil dívku do břicha, po čemž se dívka ze strachu přestala bránit. Pachatel ji zatáhl chodbou ke dveřím na dvůr, dveře násilím otevřel a zatáhl ji na dvůr. Na dvoře ji povalil na zem, osahával ji, svlékl ji a poté znásilnil. Soulož vykonal několikrát. Odpor překonal bitím a vyhrožováním, že zlikviduje ji i celou rodinu. Mezi jednotlivými souložemi se pachatel snažil s dívkou komunikovat, která ze strachu komunikaci opětovala, žádala ho o propuštění a slibovala, že to nikomu neřekne a nebude kontaktovat policii. Dívka se snažila volat o pomoc a plakala, pachatel ji ale donutil, aby byla zticha a nesnažila se upoutat pozornost okolí. V jeden okamžik do dvora nahlédla starší paní. Bylo to bohužel ve chvíli, kdy pachatel nejednal násilnický, pouze na dívce ležel a odpočíval, a proto tomu nevěnovala pozornost. Dívka se bála ženu upozornit. Poté, co pachatel své jednání ukončil, umožnil dívce se obléknout. Mezitím jí prohledal kabelku, ze které odcizil hotovost ve výši 600 Kč, telefon neodcizil, protože si myslel, že nefunguje. Násilník jí hrozil, že nesmí nikomu nic říct. Jejím tričkem jí zavázal oči, aby nic neviděla, a vyvedl ji ze dvora do domu a ven na ulici. Vchodové dveře byly zamčené, po pár vteřinách je ale někdo odemkl a vešel dovnitř. Byla to starší paní, která byla venčit psa, zeptala se jich, co tam dělají a pachatel odpověděl: „Ani se neptejte.“ a vyšli z domu. Po několika metrech dívce rozvázal oči a vedl ji další ulicí, kde dívku propustil, zvláště protože plakala a slíbila mu, že to nikomu neřekne. Pachatel jí řekl, že toho hrozně lituje, že jí zkažil život, a nechal ji odejít. Dívka byla na dvoře podle jejího odhadu asi tři hodiny. Po propuštění se dívka vydala ke svému příteli, kam dorazila kolem 8 hodiny ráno.

Po popsání událostí se pokusila policie vypátrat místo činu. Nebyl to lehký úkol, dívka byla dezorientovaná, unavená po předchozím večeru a ani psychicky a fyzicky na tom nebyla dobře. Po téměř dvou hodinách se podařilo objevit místo činu (příloha č. 20 a č. 21). Místo činu bylo ohledáno a zdokumentováno. Jednalo se o dvůr, kam jsou ukládány do popelnic odpadky a kde byl nepořádek, prach a špína. Při ohledání byly nalezeny věcné stopy patřící poškozené, a to gumička a sponky do vlasů (příloha č. 22). Dále bylo zajištěno spodní prádlo a tričko dívky. Oblečení bylo prohlédnuto kriminalistickým technikem. Stejně tak peněženka

dívky, kterou měl v ruce pachatel, a ze které byly odebrány genetické stopy. Dále z oblečení i peněženky byly zajištěny pachové stopy.

Po provedení těchto úkonů se policisté opět vrátili na místo, kde bylo provedeno šetření na místě činu a v jeho okolí. V rámci toho bylo zjištěno několik svědků, kteří v tu dobu slyšeli na dvoře hlasy a ženský pláč, ale považovali to za každodenní běžný hluk z okolí. Jedna starší žena vypověděla, že když šla v půl sedmé ráno vyvenčit psa, všimla si násilně otevřených dveří na dvůr. Šla se tam podívat a viděla mladou ženu a muže ležet na zemi, považovala je za narkomany, a proto odešla. Vyšla před dům, zamkla a chtěla zavolat policii, ale zapomněla si telefon v bytě, proto šla nejprve vyvenčit psa. Když se po dvaceti minutách vracela, po odemknutí vchodových dveří za nimi stáli mladý muž a žena, které neviděla do obličeje. Zeptala se jich, co tam dělají a muž jí odpověděl: „Ani se neptejte.“ a vyšli na ulici. Zamkla dveře, a protože na dvoře už nikdo nebyl, policii nevolala. Žena předala policii kontakt na svého zetě, který to ráno přeparkovával auto. Uvedl, že si dvojice všiml, dívka měla zavázané oči, ale nevěnoval jim více pozornosti. Dalším šetřením nebyly již na místě činu ani v jeho okolí zjištěny další informace.

Díky prověření kamerového systému byl zjištěn pohyb dívky, který odpovídal její výpovědi. Kamera v okolí zachytila i pohyb podezřelého muže před místem činu, kdy chodil ulicí sem a tam, vcházel do domu, ve kterém později došlo k činu. Kamerový systém také zachytil, jak dívka mluvila s pachatelem, chvíli spolu šli a pak ji zatáhl do domu. Kamerové záznamy jednak posloužily k ověření pravdivosti výpovědi poškozené, ale také ke stanovení přesného času, kdy ke skutku došlo. Bohužel tato kamera nezaznamenala odchod pachatele s poškozenou z domu, protože byla v tu dobu nasměrována do jiné ulice. Tento záznam však pro svou kvalitu nemohl být použitý k individuální identifikaci pachatele a k získání jeho podrobnějšího popisu, proto byla stanovena předpokládána trasa pohybu pachatele. Byl zachycen na kamerovém systému v metru, jak se částečně vysvlékl z oblečení, které měl při činu. Ze záznamu byly získány fotografie pachatele (příloha č. 23).

Fotografie byly poskytnuty všem útvarům policie se žádostí o zjištění totožnosti pachatele, nicméně všechny poznatky byly nakonec vyhodnoceny jako negativní. Proto se vyšetřovatelé rozhodli využít médií. Fotografie byla zveřejněna v tisku, na internetu a byla odvysílána i v hlavních zpravodajských relacích. Ihned po odvysílání obdržela policie mnoho poznatků, na základě kterých byl

pachatel identifikován. Podezřelý byl již v minulosti stíhán pro trestný čin zanedbání povinné výživy, trestný čin poškození cizí věci, omezování osobní svobody a porušování domovní svobody. Dále o něm bylo zjištěno, kde se často pohybuje, nebyl však na žádném z těchto míst zastížen. Po třech týdnech hlídka policie v ranních hodinách kontrolovala muže ve společnosti mladé podnapilé ženy. Muž se neprokázal žádným dokladem totožnosti a byl proto předveden na policejní stanici, kde bylo zjištěno, že předvedený je hledán pro výše popsany trestný čin, a byl tudíž zadržen.

Podezřelý byl řádně poučen a byl mu vysvětlen důvod jeho zadržení. Zadržený byl podezřelý ze zločinu, u kterého je vyžadována nutná obhajoba. Podezřelý uvedl, že chce a bude vypovídat a to bez účasti advokáta, který mu byl mezitím přidělen. Podezřelý se k situaci vyjádřil, vypovídal stejně jako poškozená, jediný rozpor byl ve výši odcizené částky. Pak bylo předáno podezřelému usnesení o zahájení trestního stíhání pro zločin loupeže podle ust. § 173 odst. 1 trestního zákoníku a znásilnění podle ust. § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku. Poté bylo přistoupeno k výslechu obviněného, který se doznal a zcela se odvolal na výslech, který provedl jako podezřelý. Byl podán návrh na vzetí do vazby, soudce návrhu vyhověl a na obviněného byla uvalena vazba. O zadržení a dalších skutečnostech byla informována poškozená.

Obviněnému byly odebrány otisky, DNA, pachové stopy a byl vyfotografován. Stěry DNA obviněného, stěry DNA poškozené a zajištěné stopy (spodní prádlo, černé tričko, gumička a sponky) byly odeslány na Kriminální ústav Praha se žádostí o jejich vyhodnocení a porovnání. Byla zjištěna shoda mezi vzorkem DNA obviněného a vzorky DNA zajištěnými na spodním prádle poškozené. Stejně tak pachové stopy obviněného se shodovaly s pachovými stopami zajištěnými z peněženky poškozené.

Obviněný byl podroben znaleckému psychologickému zkoumání, kdy nebylo zjištěno, že by trpěl duševní poruchou, ani že by v době spáchání trestného činu nebyl schopen rozpoznat protiprávnost svého jednání a nebyl schopen toto jednání ovládat. Není u něj rozvinuta žádná psychóza, ani žádná sexuální deviace.

U poškozené se rozvinula posttraumatická stresová porucha, která dlouhodobě negativně ovlivňuje její náladu, sexuální, partnerský a sociální život. Trpí nespavostí, anxiozně-depresivním syndromem. Soudní znalec tento stav hodnotí jako těžkou újmu na zdraví, a proto byl v rámci návrhu na podání obžaloby čin překvalifikován na trestný čin podle ust. § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3

písm. c) trestního zákoníku a ust. § 173 odst. 1 trestního zákoníku, za což obviněnému hrozilo 5 až 12 let odnětí svobody.

Obžalovaný byl uznán vinným z výše popsaného trestného činu a odsouzen k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v době trvání 10 let, se zařazením do věznice s ostrahou. Obžalovaný se odvolal, kdy odvolací soud snížil trest odnětí svobody na 8 let a 6 měsíců.

Závěr

Ačkoliv sexuální trestné činy v rámci celkové kriminality nezabírají velké místo, jedná se o trestné činy velmi závažné, a to z důvodu následků, které zanechávají na oběti. Jejich odhalování, vyšetřování a trestání by mělo být proto co nejefektivnější. Jak jsem popsala výše, k tomu, aby nemusely být používány obecné metody kriminalistiky, slouží metodika vyšetřování sexuálních činů, kterou jsem přiblížila v práci. Ačkoliv podle dnešní právní úpravy je možné znásilnění muže i ženy, tak jsem z důvodu společenského povědomí v práci volila náhled na problematiku z ženské perspektivy.

Pokud se podíváme na statistiky ukazující nám objasněnost trestného činu znásilnění a pohlavního zneužití, vidíme, že vykazují velmi vysoké procento objasněnosti. Co se týká trestného činu znásilnění, jedná se o objasněnost v průměru u 75 % oznámených trestných činů, u pohlavního zneužití je to ještě více, a to až k 80 %. To nasvědčuje tomu, že metodika vyšetřování těchto trestných činů je efektivní a těmto trestným činům je ze strany policie věnována značná pozornost. Důvod bych spatřovala především v tom, že se jedná o velmi citlivé činy, které jsou významně odsuzovány ze strany veřejnosti.

Problémem nicméně zůstává, že pro tyto trestné činy je typická vysoká míra latence. Ani sami odborníci nedokážou zodpovědět otázku, kolik těchto trestných činů je doopravdy ve společnosti spácháno, uvádí se pouze odhady, které jsou alarmující. Důvody pro neoznámení znásilnění jsem uváděla ve své práci, nicméně si myslím, že hlavními z nich jsou obávaná reakce ze strany blízkého okolí, chování společnosti a zažitá stereotypy, které se s těmito trestnými činy pojí. Musím přiznat, že i já před zpracováním tohoto tématu jsem některým stereotypům věřila nebo jsem nevěděla skutečnou povahu určitých rozměrů těchto trestných činů. U trestného činu pohlavního zneužití může toto jednání být zakrýváno nebo přehlíženo ze strany partnerů pachatelů. Dítě často ani dlouho nechápe, vzhledem ke svému věku, že chování dané osoby není vhodné a poté se bojí svěřit.

Jak jsem uváděla v práci, nezbytná je prevence. Nicméně se sexuálními trestnými činy se setkáváme stejně dlouho, jako je staré lidstvo samo a ani v budoucnosti to nebude jiné. Netolerované projevy pohlavního chování nelze vymýtit zcela nikdy. Co by ale společnost mohla udělat pro zlepšení této situace, je prostřednictvím sexuální výchovy a jiných výchovných prostředků seznámit

děti s tím, jaké chování je a jaké není akceptovatelné společností, aby byly schopné říci ne a ohledně takového nevhodného chování se svěřit. Co se týká trestného činu znásilnění, je prevence složitá, i když se vyvarujeme všem rizikovým situacím, jako je nechodit v noci sama po neosvětlených místech, můžeme se stát obětí častějšího typu znásilnění, a to vztahového znásilnění od osoby, od které bychom to nečekali a se kterou se setkáváme denně. Nezbytné je v rámci znásilnění, a vlastně všech sexuálních trestných činů, zbavit veřejnost přetrvávajících stereotypů v této oblasti a zamezit sekundární viktimizaci v co největší míře tak, aby se oběť nebála znásilnění ohlásit a pachatel by tak mohl být potrestán.

Resumé

The goal of this thesis is to outline methods used in investigation of sexually oriented criminal acts, which are those covered in head III of Criminal Code i.e. acts which threat human dignity in field of sexuality. Sexual crimes are among the most grave ones as they leave significant consequences to the victims. Physical injuries may be healed over time however the psychical impacts may never disappear completely. That is the reason why it is so important to investigate these crimes thoroughly, find the offender and punish him.

Methodology of crime investigation is a branch of criminalistics, which represents a complex system of approaches and investigation methods appropriate for certain category of felonies sharing common characteristics, in case of this thesis, those are sexual offences.

Chapter one of this thesis is devoted to legal analysis of sexual crimes, and deeply concerns the definition of criminal acts of raping and sex abuse. Chapter two more generally defines criminalistics as a science, characterises its system and explains an urge for methodology used to investigate individual crime types and lists components of the methodology further shown in following chapters.

Chapter three presents characteristic ways and markings of how the sexual crime is often committed, depicts the typical offender and victim of such acts. Next chapter, the fourth one discusses investigative evidence and evidence peculiar for sex crimes. The fifth chapter concerns typical states of sexual felony investigation process. The sixth chapter addresses certain aspects in subject of investigation, i.e. questions required to be answered within the scope of investigation. Part seven is dedicated to take a closer look to the incentives of investigation e.g. witnesses' reports, or victims' report, or reports filled by third party institutions like medical establishments, or schools and kindergartens. The eighth part depicts initiating actions of investigation. That mean mostly questioning of the crime reporter, crime scene investigation, and physical examination of victim and suspect. The ninth chapter is focused on investigation variants, planning, strategy and management. Following, the tenth chapter describes particularities in consecutive actions in investigation such as interrogation of the suspect, confrontation, crime scene reconstruction and expertise, suspect recognition etc. The eleventh chapter mentions inclusion of public into the investigation process and crime pre-

vention. The last, twelfth chapter presents an actual case of sex crime investigation and its procedures as performed by police.

Seznam použité literatury

Prameny

- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Literatura

- GÖDTEL, R. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994, s. 192, ISBN: 80-202-0512-8.
- CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 216, ISBN: 80-7178-739-6.
- CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži*. Praha: Linde, 2010, s. 239, ISBN: 978-80-7201-825-3.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, Zvláštní část*. 3. vydání. Praha: eges, 2013, s. 968, ISBN: 978-80-8757-664-9.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 864, ISBN: 978-80-87576-44-1.
- KOVÁŘ, P. a kol. *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 296, ISBN: 978-80-7345-161-5.
- KUČHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 656, ISBN: 978-80-7400-047-8.
- KUČHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 664, ISBN: 978-80-7400-429-2.
- MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 583, ISBN: 80-7179-878-9.
- PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2012, s. 232, ISBN: 978-80-247-4332-5.
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 231, ISBN: 978-80-7380-042-0.
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 746, ISBN: 80 - 7204 - 194 - 0.
- RYBÁŘ, M. *Základy kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2001, s. 232, ISBN: 80-8647-303-1.

- WEISS, P. *Sexuální deviace*. Praha: Portál, 2002, s. 351, ISBN: 80-7178-634-9.
- STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 320, ISBN: 978-80-7380-124-3.
- STRAUS, J.; NĚMEC, M. a kol. *Teorie a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 512, ISBN: 978-80-7380-214-1.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421)*. Velké komentáře, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 2150, ISBN: 978-80-7400-428-5.

Časopisy

- BLATNÍKOVÁ, Š.; ZEMAN, P. Pachatelé sexuálních trestných činů a zacházení s nimi - současné problémy z pohledu výzkumu. *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12., č. 4, s. 95 – 99, ISSN: 1213-5313.
- ČÍRTKOVÁ, L. Oběti znásilnění. *Kriminalistika*. 2002, roč. 10, č. 3, s. 197 – 205, ISSN: 1210–9150.
- ČÍRTKOVÁ, L. Postupy profilování u trestného činu znásilnění. *Kriminalistický sborník*. 2007, roč. LI, č. 4, s. 37-40.
- HANUŠOVÁ, J. Sexuální zneužívání dětí – příznaky a následky. *Právo a rodina*. 2006, roč. 8, č. 5, s. 12-16, ISSN: 1212-866X.
- HANUŠOVÁ, J. Sexuální zneužívání dětí – terapie a prevence. *Právo a rodina*. 2006, roč. 8, č. 6, s. 12-15, ISSN: 1212-866X.
- HYNEK, M.; JUŠTA, M.; LOPOUROVÁ, D. Lovec. *Kriminalistický sborník*. 2013, roč. LVII, č. 4, s. 13 - 19.
- LOMNICKÝ, J.; BURÝŠKOVÁ, L. Nulová šance na záchranu pro oběť i pachatele. *Kriminalistický sborník*. 2007, roč. LI, č. 5, s. 18 - 22.
- PTÁČEK, R.; ČÍRTKOVÁ, L.; ŽUKOV, I. Rape traumata – klinické a forenzní souvislosti. *Psychiatrie pro praxi*. 2009, roč. 10, č. 6, s. 268 – 269. Dostupné z <http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/06.pdf>.
- SEJBALOVÁ, P. Znásilněním strádání oběti nekončí. *Psychologie Dnes*. 2012, roč. 18., č. 2, s. 55-57, ISSN: 1212-9607.
- SVATOŠ, R. Mravnostní kriminalita – její pachatelé a oběti. *Kriminalistika*. 2012, roč. XXXXV, č. 4, s. 264-273, ISSN: 1210-9150.
- VANĚK, J. Znásilnění a loupež. *Kriminalistický sborník*. 2013, roč. LVII, č. 1, s. 3 – 8.

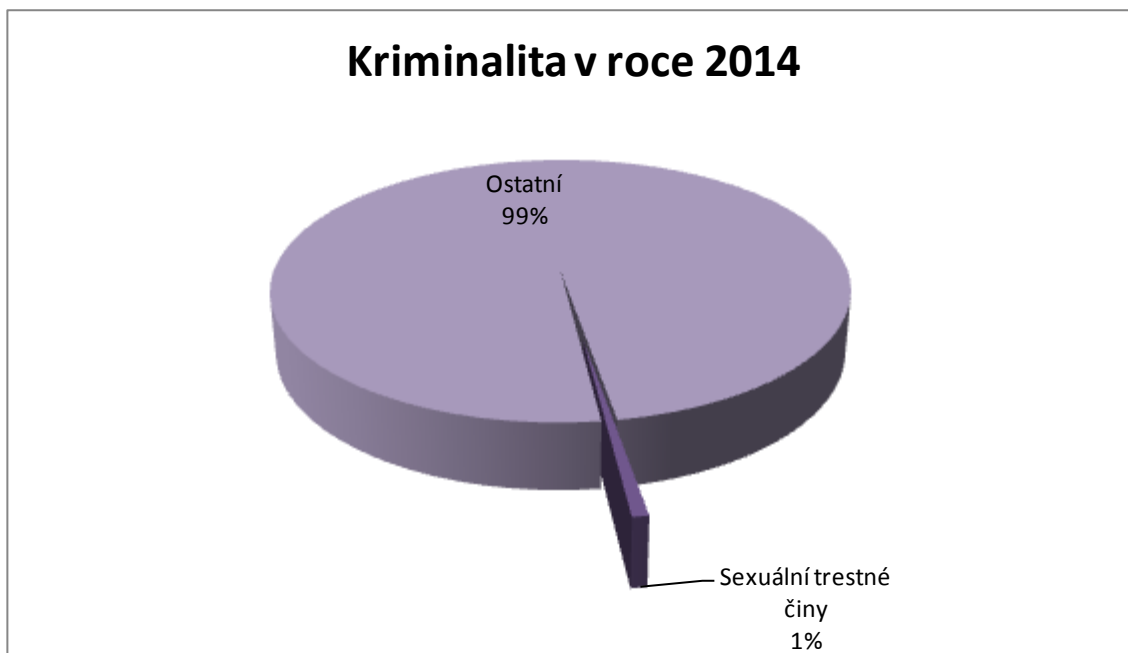
- VANTUCH, P. K trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku. *Právní rádce*. 2010, roč. XVIII., č. 12, s. II-VII, ISSN: 1210-4817.

Ostatní

- GJURIČOVÁ, J. *O prevenci kriminality*. [online]. [cit. 04.03.2015]. Dostupné na: <http://www.prevencekriminality.cz/o-prevenci-kriminality/teoreticky-uvod/>.
- HALFAROVÁ, H. Sexuální zneužívání dětí a jeho následky. In *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence, III. odborný seminář 9. – 11. září 2002*. 2002, Praha: Free Teens Press, s. 35.
- Naše dokumenty. Dětské krizové centrum. [online]. [cit. 25.2.2015]. Dostupné z <http://www.ditekrize.cz/3/statistiky>.
- Projekt speciálních výslechových místností pro dětské oběti [online]. [cit. 20.2.2015]. Dostupné z <http://www.prevencekriminality.cz/projekty/overene-projekty-upr/spcialni-vyslechove-mistnosti/projekt-specialnich-vyslechovych-mistnosti-pro-detske-obeti-54cs.html>.
- Statistika kriminality. [online]. [cit. 15.2.2015]. Dostupné z <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.
- Nejvyšší soud, sp. zn. 6 Tdo 1341/2011 ze dne 31.01.2012. Dostupné z <http://kraken.slv.cz/6Tdo1341/2011>.
- Nejvyšší soud, sp. zn. 7 Tdo 1205/2012 ze dne 30.10.2012. Dostupné z <http://kraken.slv.cz/7Tdo1205/2012>.

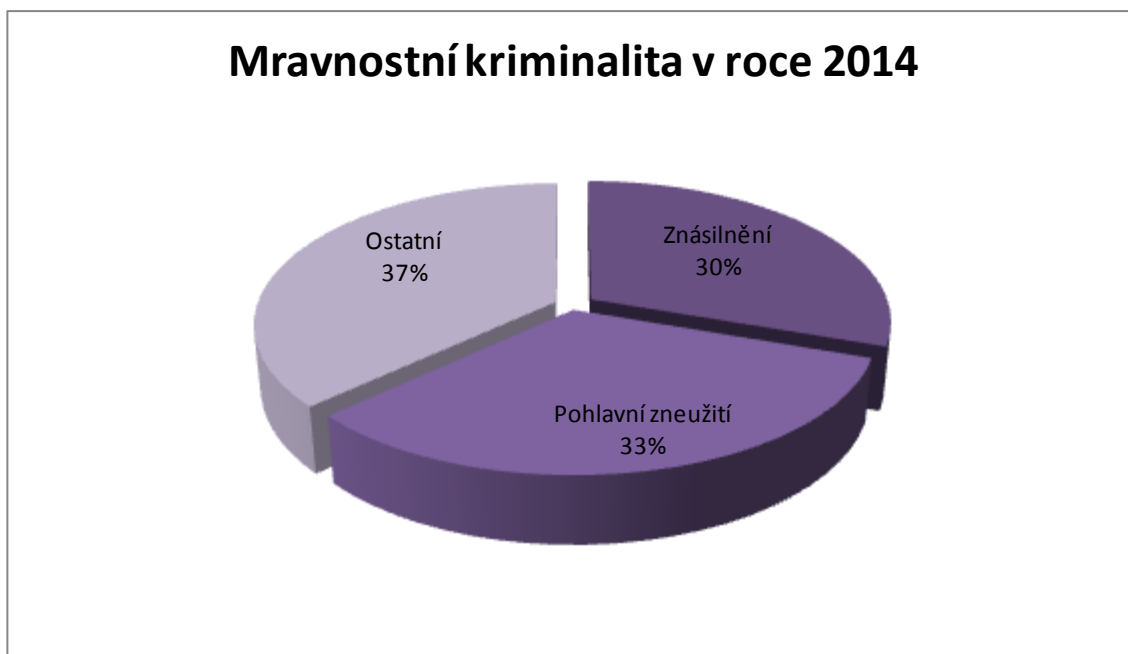
Přílohy

Příloha č. 1

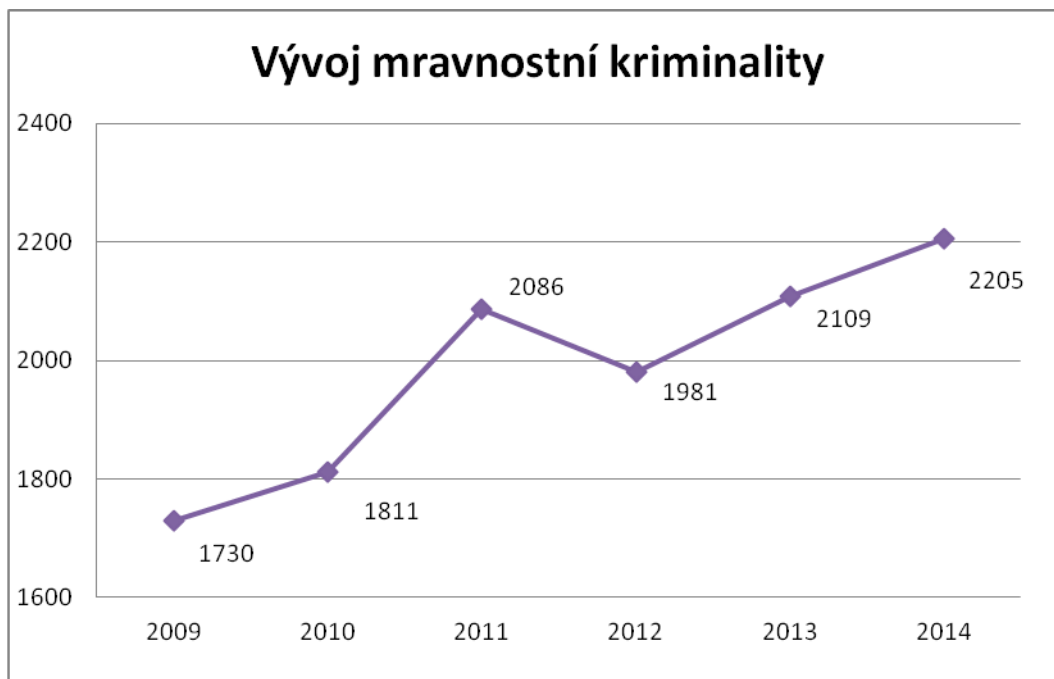
Zdroj: Statistické přehledy kriminality, Policie ČR.

Příloha č. 2

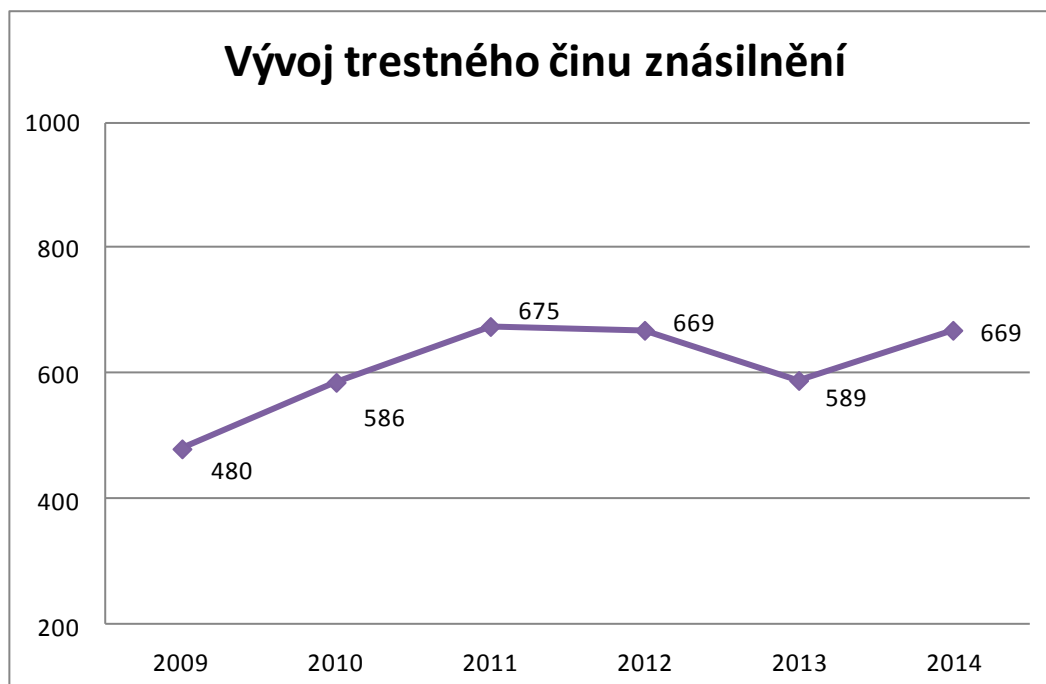
Zdroj: Statistické přehledy kriminality, Policie ČR.

Příloha č. 3

Zdroj: Statistické přehledy kriminality, Policie ČR.

Příloha č. 4

Zdroj: Statistické přehledy kriminality, Policie ČR.

Příloha č. 5

Zdroj: Statistické přehledy kriminality, Policie ČR.

Příloha č. 6

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zjištěno	480	586	675	669	589	669
Objasněno	343	437	468	489	410	455
V %	71,5 %	74,6 %	69,4 %	73,1 %	69,6 %	68 %

Objasněnost trestného činu znásilnění

Zdroj: Statistické přehledy kriminality, Policie ČR.

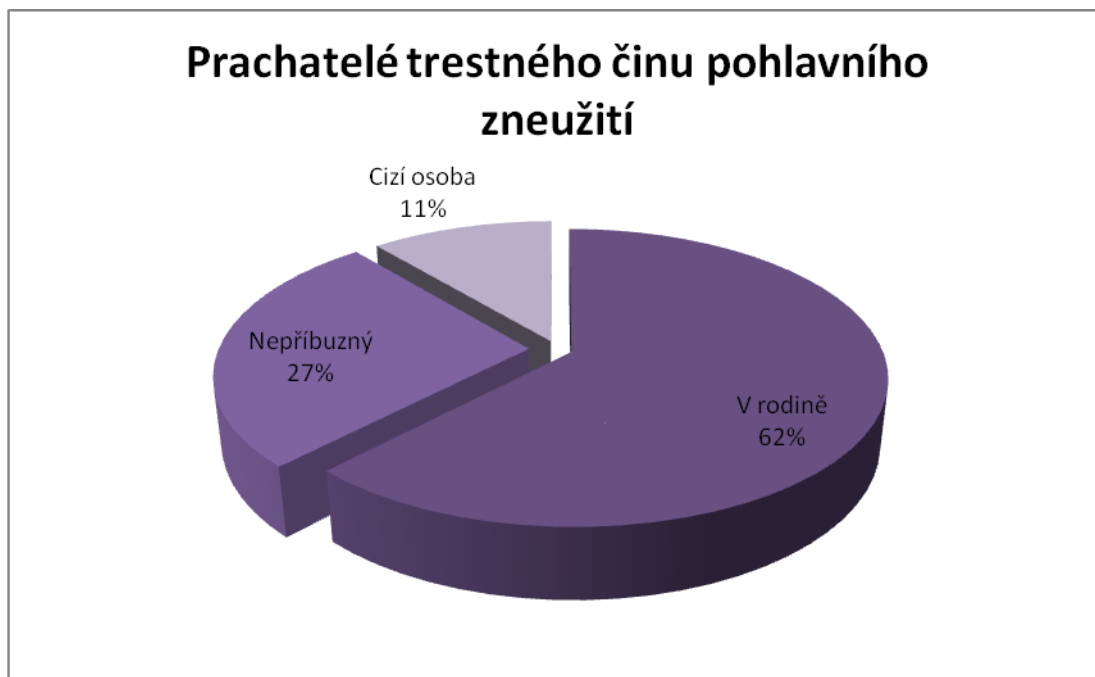
Příloha č. 7

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zjištěno	826	729	754	695	793	722
Objasněno	615	562	563	552	619	544
V %	74,5 %	77,1 %	74,7 %	79,4 %	78,1 %	75,4 %

Objasněnost trestného činu pohlavního zneužití

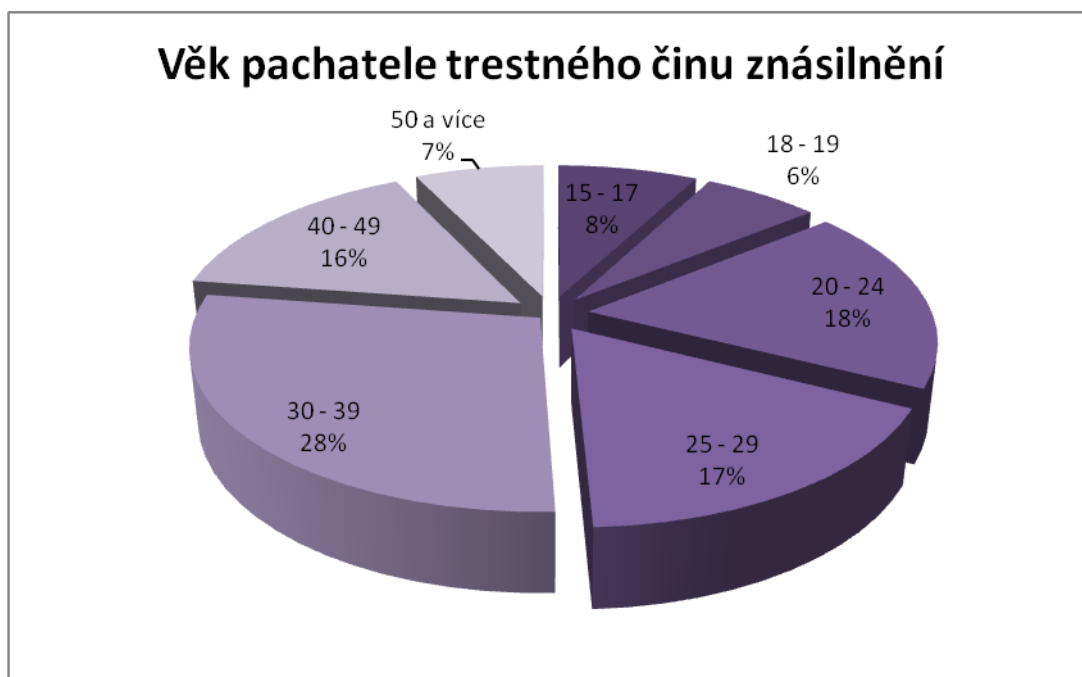
Zdroj: Statistické přehledy kriminality, Policie ČR.

Příloha č. 8

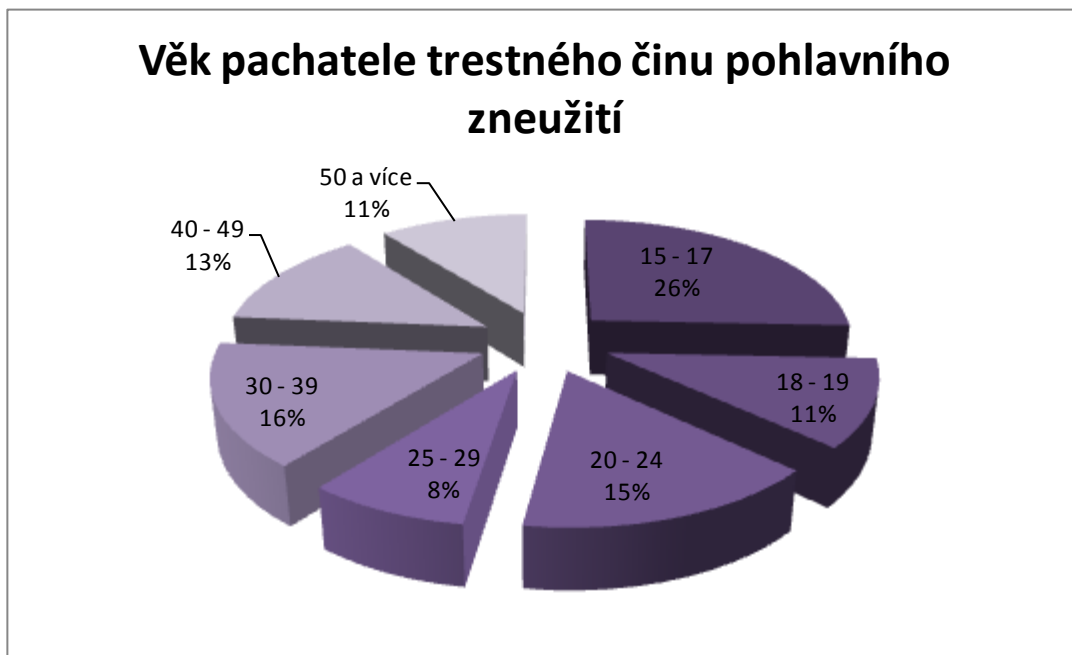
Zdroj: Statistiky, Dětské krizové centrum.

Příloha č. 9

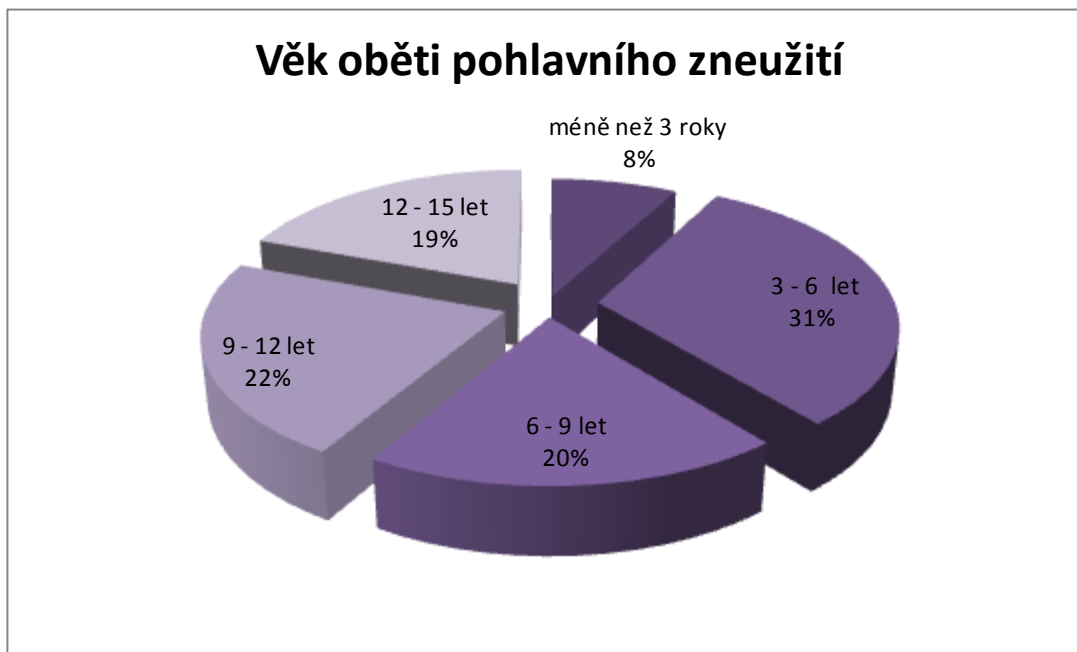
Zdroj: KUČHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 494.

Příloha č. 10

Zdroj: KUČHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 496.

Příloha č. 11

Zdroj: Statistiky, Dětské krizové centrum

Příloha č. 12

Demonstrační loutky Jája a Pája

Zdroj: MUSIL, J.; KONRÁD, Z.; SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přep. a dopl. vydání. Praha: C.H.BECK, 2004, s. 470.

Příloha č. 13

Speciální výslechová místnost pro dětské oběti

Zdroj: Projekt speciálních výslechových místností pro dětské oběti. Dostupné z www.prevencekriminality.cz

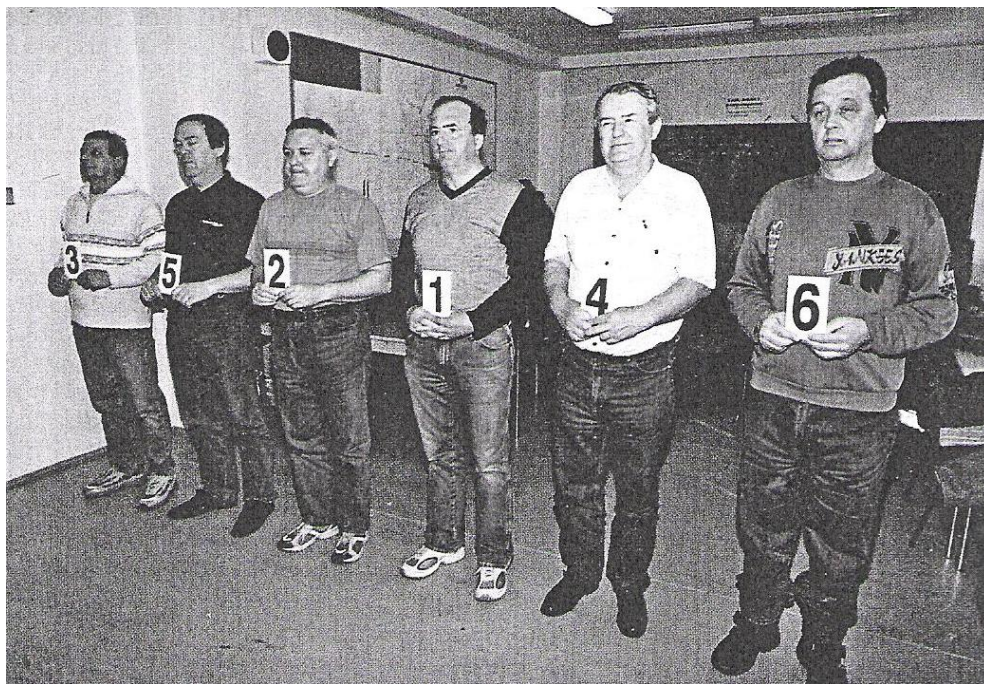
Příloha č. 14

Speciální výslechová místnost pro dětské oběti

Zdroj: Projekt speciálních výslechových místností pro dětské oběti. Dostupné z www.prevencekriminality.cz

Příloha č. 15

Rekognice in natura

Zdroj: HÝNEK, M.; JUŠTA, M.; LOPOUROVÁ, D. Lovec. *Kriminalistický sborník*. 2013, roč. LVII, č. 4, s. 16.

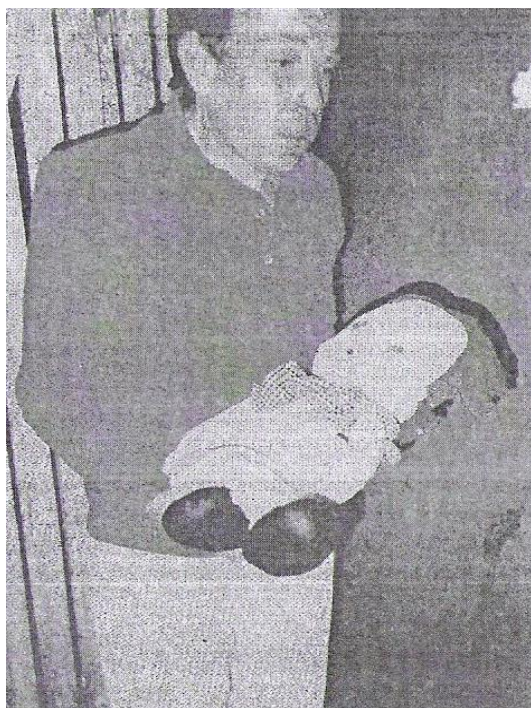
Příloha č. 16

Rekognice, muži jsou jednotně oblečeni

Zdroj: HÝNEK, M.; JUŠTA, M.; LOPOUROVÁ, D. Lovec. *Kriminalistický sborník*. 2013, roč. LVII, č. 4, s. 17.

Příloha č. 17

Pachatel při rekonstrukci s loutkou

Zdroj: LOMNICKÝ, J.; BURÝŠKOVÁ, L. Nulová šance na záchranu pro oběť i pachatele. *Kriminalistický sborník*. 2007, roč. LI, č. 5, s. 20.

Příloha č. 18

Pachatel upravil loutku do polohy, v jaké zanechal oběť

Zdroj: LOMNICKÝ, J.; BURÝŠKOVÁ, L. Nulová šance na záchranu pro oběť i pachatele. *Kriminalistický sborník*. 2007, roč. LI, č. 5, s. 20.

Příloha č. 19

Vchod do domu, do kterého pachatel zatáhl dívku

Zdroj: VANĚK, J. Z násilného a loupež. *Kriminalistický sborník*. 2013, roč. LVII, č. 1, s. 4.

Příloha č. 20

Místo činu

Zdroj: VANĚK, J. Z násilného a loupež. *Kriminalistický sborník*. 2013, roč. LVII, č. 1, s. 4.

Příloha č. 21

Místo činu

Zdroj: VANĚK, J. Z násilnění a loupež. *Kriminalistický sborník*. 2013, roč. LVII, č. 1, s. 5.

Příloha č. 22

Stopy nalezené na místě činu

Zdroj: VANĚK, J. Z násilnění a loupež. *Kriminalistický sborník*. 2013, roč. LVII, č. 1, s. 5.

Příloha č. 23

Pachatel zachycený na kamerovém systému

Zdroj: VANĚK, J. Z násilnění a loupež. *Kriminalistický sborník*. 2013, roč. LVII, č. 1, s. 6.